

ZPRÁVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Únor 2004

Ročník XIV

Číslo 2

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Za veřejný zájem se často
vydává něco, co jím není 1

Aktuality

Personální změny v resortu životního prostředí ... 5
Nesouhlasné stanovisko
k návrhu aktualizace SEK 6
Ovzduší, obaly a posuzování
konceptů prošly sněmovnou 6
Záměr na vybudování meziskladu
v Temelíně bude posuzován mezistátně 7

Evropská unie

Průběh a výsledky zasedání
Rady ministrů životního prostředí 8
Komisařka Evropské unie pro životní prostředí
Margot Wallströmová navštívila ČR 10
Setkání MŽP se zástupci velvyslanectví
členských a přistupujících zemí EU 13

Informujeme

15. zasedání smluvních stran
Montrealského protokolu 14
Legislativní činnost MŽP v roce 2003 18
Rok 2003 v životním prostředí 19
Informace o 16. zasedání MKOL 20
Ekologicky šetrné výrobky v roce 2003 20
Zasedání Světové sítě označování
ekologicky šetrných výrobků 21
Ochrana životního prostředí
v obcích po vstupu do EU 22
Finanční pomoc při prevenci
a stabilizaci svahových sesuvů 23
Lesy a mezinárodní jednání o jejich ochraně 24
Rozvoj a charakteristika legislativy
životního prostředí ve Francii 27
Čínský drak a životní prostředí 30

Jak to vidí

Aarhuská úmluva v praxi aneb
„kde jsi, angažovaná veřejnost?“ 31

Potápěči a otužilci protestovali
v mrazivé vodě proti ničení řek 32

Účasti na 15. zasedání smluvních stran Montrealského protokolu využil ministr Libor Ambrozek k předání materiální pomoci základní škole ve čtvrti Dagoretti v keňském hlavním městě Nairobi. K článku na str. 14.

Za veřejný zájem se často vydává něco, co jím není

Rozhovor Jany Plamínkové s ředitelem Agentury
ochrany přírody a krajiny ČR Ing. Martinem Duškem

**Mohl byste stručně uvést, čím se Agentura ochrany
přírody a krajiny zabývá?**

Agentura je resortní odbornou organizací MŽP. Zabezpečuje odborný servis v oblasti přírody a krajiny pro MŽP i další orgány státní správy, tedy pro Českou inspekci životního prostředí, Správu chráněných krajinných oblastí a nově i pro kraje. Prostřednictvím krajů pak poskytujeme konkrétní i metodickou pomoc a podporu obcím, pověřeným výkonem státní správy. Jde především o otázky druhové ochrany, územní ochrany a obecné ochrany přírody. Vyjadřujeme se k různým záměrům ve zvláště chráněných územích, k zásahům do biotopů zvláště chráněných živočichů a rostlin, k zásahům do prvků ÚSES. V chráněných územích připravujeme a zajišťujeme i plány péče o tato území. V národních přírodních rezervacích a národních přírodních památkách zajišťujeme management prostřednictvím dotačních titulů od MŽP.

Dalším okruhem činností je odborná administrace krajino-
tvorných programů MŽP, tedy Programu péče o krajinu a Pro-
gramu revitalizace říčních systémů. Významnou složkou naší
činnosti je péče o státní majetek, konkrétně o pozemky ve

zvláště chráněných územích. Postupně předáváme pozemky na území CHKO a národních parků jejich správám. Tímto úkolem jsme poměrně zahlceni, protože ke konci roku 2002, kdy zanikly okresy, na nás zákonem 290/2002 Sb. přešlo z okresních úřadů asi 25 000 parcel ve zvláště chráněných územích.

Dále vedeme Ústřední seznam ochrany přírody, což je archiv v papírové i digitální podobě, kde jsou veškeré zřizovací listiny k chráněným územím, vyhlášovací předpisy atd.

Jak máte vymezeny kompetence vůči Správě CHKO?

Správa CHKO je úřad, orgán státní správy, zatímco my jsme odborná organizace. My nerozhodujeme, poskytujeme jen odbornou podporu, především pro MŽP a kraje. Pracovníci na jednotlivých správách chráněných krajinných oblastí chodí po terénu a rozumí odborným problémům, takže oni v rámci svého území vykonávají státní správu i odbornou činnost. My máme, co se týče odborné činnosti, zbytek republiky, samozřejmě s výjimkou národních parků. Někde se ale se správami CHKO překrýváme – např. pozemky z Pozemkového fondu převádíme a vykupujeme i v CHKO. Spolupracujeme samozřejmě i v mnoha dalších oblastech, například při zajišťování Programu revitalizace říčních systémů. Ale v zásadě platí, že odbornou činnost děláme mimo CHKO a národní parky, a oni uvnitř svých území.

Další věc, kterou jste nezmínil, ale kterou se v poslední době hodně zabýváte, je Natura 2000. Co na ní konkrétně váš ústav dělá?

Naturu 2000 jsem nezmínil ze dvou důvodů. Jednak výčet našich činností je ještě širší, než jsem tu už uvedl, a za druhé Natura 2000 je soubor činností, který je sice momentálně naším úkolem číslo jedna, ale je to úkol jednorázový, byť na několik let. Spočívá v přípravě odborných podkladů pro vyhlášení soustavy chráněných území Natura 2000. Postupujeme podle dvou směrnic, Směrnice o ptácích a Směrnice o stanovištích. U ptáků už byl zpracován návrh na 41 oblastí ochrany. Odborný podklad zpracovala Česká společnost ornitologická, ale my jsme na tom spolupracovali a práce jsme koordinovali.

Vše, co se dělá podle Směrnice o stanovištích, je přímo v režii Agentury. V první fázi bylo nutné zmapovat výskyt druhů rostlin a živočichů a výskyt typů přírodních stanovišť, které směrnice přikazuje chránit. My vše koordinujeme, to znamená, že někdo je u nás zodpovědný za mapování např. vyšších rostlin, někdo za stanoviště apod. Tito lidé mají síť spolupracovníků na našich střediscích a v případě biotopů i síť externích mapovatelů. Dodané podklady se u nás odborně kontrolují, digitalizují atd. To je první fáze.

V další fázi už máme zmapován pro nějaký druh či typ stanoviště výskyt v republice. Pro určitý druh máme řekněme pět set lokalit. Z nich se vybírá podle klíče, který byl složitě stanovován, oponován a nyní je celkem všeobecně přijímán, určitá reprezentativní

část, tedy ty nejvýznamnější lokality. A teprve to je vlastní návrh území Natury 2000.

Někdy se to lidem plete: jestliže se někde vyskytuje druh, pro který se území vyhláší, neznamená to automaticky, že to je „ta Natura“, protože ještě není jisté, zda do soustavy Natura 2000 bude zahrnuto právě toto území. Vybírají se území reprezentativní. Tento soubor zvaný Národní seznam se posílá ke schválení do Bruselu podobně jako návrh ptačích oblastí. Ptačí oblasti mají jednodušší režim a budou vyhlášeny už při našem vstupu do EU. U národního seznamu podle Směrnice o stanovištích bude Evropská komise posuzovat, zda jsme je vymezili dostatečně. Buď nám seznam schválí, a pak na vlastní vyhlášení budeme mít šest let, nebo nám ho vrátí s tím, že tam máme něco doplnit. Ještě se nestalo, že by v Bruselu nějakému státu řekli, že toho navrhl moc.

Co pro vás jako koordinátory Natury znamená neschválení novely zákona 114, o ochraně přírody a krajiny, v Poslanecké sněmovně?

Jako pro koordinátory to pro nás neznamená nic. My děláme odbornou přípravu a ta běží dál. Vycházíme totiž z předpokladu, že není možné, abychom byli v Evropské unii a Naturu 2000 neměli. Odborná kritéria jsou daná a my pokračujeme. Druhá věc je legislativní nástroj, kterým budeme tuto vyhlášenou a schválenou soustavu chránit, což právě řeší zmíněná novela. To je samozřejmě důležité, ale pro vlastní koordinaci a přípravu odborných podkladů se nic nemění.

Předjednávací týmy ale začínají jednat s vlastníky pozemků a díky tomu, že novela nebyla schválena, jim nemohou přesně říci, jak bude ochrana území vypadat...

Kdyby byla novela zákona schválena, tak dá stejně jen legislativní rámec. V zákoně by nebylo konkrétně řečeno, že rybník v Horní Lhotě je naturové území, a jednání o konkrétní lokalitě by stejně mohlo být komplikováno odporem vlastníků. Konkrétní věci budou vyhlášeny prováděcími předpisy. Jednání s vlastníky by ale samozřejmě bylo jednodušší v tom, že by viděli černé na bílém, jaké budou v územích zahrnutých do Natury 2000 podmínky, jaká omezení je čekají a jaké kompenzace za vzniklé újmy mohou čekat. Zákon ale detailně nevymezuje ochranné podmínky, dá pro ně jen rámec. Myslím, že předjednávání se nepřijetím novely nijak významně nezkomplikovala.

Nesetkávají se vaši lidé s nátlakem ze strany vlastníků typu „u nás to nevyhlášíte, chraňte si tu přírodu o kousek dál“?

Předjednávání vedou pracovníci chráněných krajinných oblastí a ti se s tím samozřejmě setkávají. To je obecný přístup většiny obyvatel tohoto státu: „my máme rádi přírodu a jsme pro její ochranu, ale ne zrovna na mé louce“. Setkávají se i s mnoha dalšími argumenty, proč to či ono území nevyhlásit. Mnohdy to vyplývá z mýtů, předsudků a zkreslených informací o tom, co vlastně naturové území znamená. Soustava Natura 2000 se přitom bude významně překrývat se současnými zvláště chráněnými územími. V nich se až na výjimky prakticky nic nezmění. A tam, kde území dnes chráněno není, vychází návrh péče z jednoduché

úvahy: je zde něco cenného, co chceme chránit. A to cenné se uchovalo mimo jiné i proto, že se tu určitým způsobem hospodaří, a tak se tu rostlině či třeba obojživelníkovi daří. Hospodaříte tu tedy stejným způsobem i nadále. To je základní filozofie. Někde dojde k omezením, ale nebudou to omezení typu zákazu vstupu. Omezení nebudou velká a budou za ně náhrady, takže vlastníci nebudou finančně trtit.

Jsou ale území, kde tato filozofie neplatí. Je to tam, kde minulý režim hospodaření byl pro rostliny a živočichy příznivý, ale teď se má změnit – má se tam třeba stavět průmyslová zóna nebo má přes něj vést dálnice. Příkladem může být průmyslová zóna u Karviné, dálnice z Pardubic do Olomouce či z Ostravy do Polska. Tam ochrana přírody naráží na ekonomické zájmy.

Tam ano. K těmto případům je třeba přistupovat jako ke střetu dvou veřejných zájmů. Musíme vycházet z toho, že příroda je veřejným zájmem, ale veřejným zájmem je i to, aby lidé měli pitnou vodu či aby fungovala infrastruktura. Jde-li o obchvat města, který nejde vyřešit jinak, jde jistě o veřejný zájem a je nutné najít rozumný kompromis. V případě, kdy jde o soukromou investici nějaké firmy, která chce na chráněném území stavět třeba továrnu, tyto záměry odmítáme, protože zde jiný zájem nad zájmem ochrany přírody nepřeváží. Dochází ke střetům, ačkoli území ještě nemáme vyhlášena. Podklady už ale jsou a víme, kde bychom je chtěli mít, a řešíme třeba to, že přes území má vést dálnice. Je to problém, protože v současné době Natura 2000 nemá oporu v zákoně. Každý záměr se musí posuzovat individuálně a je-li to možné, musíme hledat kompromisní řešení. Na druhou stranu by se nemělo zbytečně ustupovat soukromým zájmům investorů.

V případě silnice z Pardubic do Olomouce, kde se jedná o ptačí oblast Komárov, se podařilo dohodnout s investorem, že silnice půjde mimo tuto oblast o kus dál. Myslíte, že se podaří dohodnout podobně i u průmyslové zóny na Karvinsku?

V této oblasti se jedná o dvě věci: dálnici a průmyslovou zónu. A státní ochrana přírody hledá východisko pro každý případ zvlášť. U dálnice, přestože bude znamenat poměrně významný zásah do území, jsme našli kompromisní možnost, kudy by mohla vést. Jde o mezinárodní silniční koridor a nepochybně je zde dálnice veřejným zájmem. Nalezené řešení je pro nás už hodně „na hraně“, zásah bude významný, ale ne devastující. Jiná situace je ale u průmyslové zóny. Jistěže je veřejným zájmem z hlediska zaměstnanosti, ale jednak může být někde jinde a za druhé veřejný zájem zde není určitě tak významný jako u dálnice. Navíc vybrané místo v Lutyni je nevhodné nejen proto, že jde o velký zásah do ptačí oblasti, ale navíc je i v záplavovém území, což by mělo zajímat vodohospodáře. Variant na průmyslovou zónu na Ostravsku bylo již několik, a povětšinou byly v konfliktu s ochranou přírody. Je potřeba hledat další možnosti a najít méně konfliktní umístění.

Co říkáte novele zákona o vnitrozemské plavbě, která byla schválena Poslaneckou sněmovnou v polovině prosince? Novela vyjímá vel-

kou část toku Labe a Vltavy z působnosti zákona 114. Dolní tok Labe přitom leží v CHKO a zřejmě by zde měly být vyhlášeny i naturové lokality...

Již dnes jde o chráněné krajinné oblasti. Jsou zde biotopy zvláště chráněných silně a kriticky ohrožených druhů rostlin a živočichů, čili území přírodně cenná a adekvátně tomu i chráněná. Tady jde o typický příklad toho, že je vydáváno za veřejný zájem něco, co jím není. Už samotný návrh zákona, který umožňuje realizovat splavnění Labe bez ohledu na zákon 114/1992 Sb., považuji za skandální, a jeho přijetí je skutečně neuvěřitelné. Tady nejde jen o ochranu přírody. Za veřejný zájem se tu schovává několikamiliardová investice, za kterou lobují nejen rejdaři, což je pochopitelné, ale především lidé, kteří mají zájem o realizaci zakázky. A překvapuje mě, že něco takového může v Parlamentu projít.

Loďní doprava na Labi není veřejným zájmem, protože u nás není dostatek vody pro takovou dopravu. Je demagogií, když někdo říká, že se to či ono musí udělat, protože vodní doprava je ekologická. Jistě je – na dolním toku Labe, na Dunaji, na Rýnu, zkrátka tam, kde jsou velké řeky. Ale když se někdo rozhodne, že bude provozovat vodní dopravu velkými loděmi na tocích, které pro to nejsou uzpůsobeny, tak už nejde o využití přírodních podmínek pro ekologický způsob dopravy, ale o devastaci přírody a dopravní efekt to nemůže vyvážit. Dále je otázka, zda je to vůbec veřejným zájmem ve chvíli, kdy se tam modernizuje železnice a kdy přes České středohoří povede dálnice. A hlavně tu není návaznost na německou stranu. Němci nebudou zlepšovat plavební podmínky. Labe samozřejmě je splavné, ale pro malé lodě. Investice tedy bude jen pro úsek na našem území, ale bez návaznosti na Německo to nemá smysl dělat. Můžeme dojít i k ekonomickým úvahám, že vlastně pro stát je mnohem levnější podpořit nějakým způsobem lodáře a dát jim určité kompenzace. Dokonce existuje i ekonomickými výpočty podložená úvaha o tom, že kdyby se peníze vkládaly do investice uloží na termínovaný účet, tak by se státu každý rok mnohonásobně vrátila újma, kterou by platil lodářům za to, že v určitých letech, jako třeba letos, nemohou jezdit a mají ztráty. Zničení jedinečného úseku řeky kvůli tomu, aby po Labi mohly jezdit větší lodě, není zkrátka převažujícím veřejným zájmem.

Další věc je, co by lodě vozily. Lodě mohou vozit štěrky, písek a další objemový materiál, ale ve srovnání se silniční i železniční dopravou je a bude loď i nadále méně spolehlivá a nebude využívána. Zákon o vnitrozemské plavbě je jen vrcholem ledovce lobbyistických snah lidí, kteří tam chtějí stavět. Na Labi totiž převažuje snaha vodní cestu stavět nad snahou pak ji provozovat. A to by se mělo říkat nahlas.

Vy jste se profesně zabýval vodními ekosystémy. Pracoval jste na programu repatriace lososa do našich vod. Jak se tento program podařil? Pracuje se na něm ještě?

Pracuje. A mnoho let se ještě pracovat bude. Tento projekt začal v roce 1998 a v České republice ho inicioval Český rybářský svaz. Navázal na německé snahy v povodí Labe, v Saském Švýcarsku, kde běží už od roku 1994. Labský losos vyhybnul v polovině 20. století. Repatriace začala v Německu s rybami, které

byly nejbližší původní labské populaci, a to jsou lososi populace ve Švédsku. Jako základ se vzaly ryby z jihošvédské řeky Lagan. U nás jsou od roku 1998 vysazováni mladí lososi, tedy vykulený plůdek, především na tři místa: do Kamenice v Národním parku České Švýcarsko, do Ploučnice, resp. jejího přítoku Ještědky, a do Libockého potoka, což je přítok Ohře pod Nechranickou přehradou.

Losos má složitý a zajímavý životní cyklus – dva roky žije ve sladké vodě, pak ve velikosti zhruba 25 cm splouvá po proudu do moře, kde žije v průměru další dva roky, dorůstá poměrně velké hmotnosti několika kilogramů a pak se vrací do řeky na místo svého zrození či vysazení. Nejsou ještě zcela přesně známy mechanismy, kterými to místo najde, ale určitě se orientuje v moři podle magnetického pólu a v řekách podle chemického složení vody. Lososi se vysazují od roku 1998 a byl tedy předpoklad, že se v roce 2002 vrátí první dospělí jedinci.

A vrátili se?

Vrátili. Dospělí jedinci byli zjištěni v NP České Švýcarsko v Kamenici. Na Ploučnici byly v roce 2002 po povodních po celý podzim vysoké stavy vody, takže bylo obtížné tam výskyt ryb zjišťovat. V roce 2003 byly naopak průtoky extrémně nízké. Lososi byli prokazatelně zjištěni v Labi, ale z důvodů nízkých průtoků nevystupovali do přítoků. Podobně to bylo i v Německu. Tahy lososů i v minulých staletích, kdy byli ještě hojnější, značně kolísaly. Navíc je možné, že povodeň, která totálně změnila dno Labe, odkryla šterkové sedimenty, což je substrát, kde se lososi rozmnožují, takže našli vhodná místa v rozmnožování v Labi a už je to netáhlo dál.

Vytřeli se tam?

To se dá v Labi je velmi těžko ověřit. Ale vyskytovali se tu, dokonce je sportovní rybáři chytili na prut v Hřensku.

Ovlivnila by případná stavba jezů na Labi tento program?

Myslím, že ano. Historicky se nejvíce rozmnožovali v Orlici a v Otavě, ale to jsou řeky zatím migračně neprostopné. Pracujeme na akčním plánu výstavby rybích přechodů tak, aby se lososi mohli dostávat proti proudu, ale stavby jsou finančně náročné a jde to pomalu. Předpokládá se, že se budou vytírat v Kamenici, Ploučnici, Ohři, případně ještě v jiných přítocích, a Labe je pro ně migrační koridor. Patrně se ale každoročně část lososů vytírala v Labi, stejně jako v roce 2003. A tato potenciální trdliště by byla výstavbou jezů zničena. Stavbou by došlo ke změně splaveninového režimu a rozmnožování lososů v Labi by bylo vyloučeno.

Repatriační program tedy bude dále pokračovat?

Ano. Jeho dalším cílem je migračně zprůchodnit toky pro obousměrné migrace lososa. Za pomoci dospělých kusů, kteří se vrátí, plánujeme lososy dále rozmnožit a zase je uměle vysazovat. Konečným cílem je zprůchodnění migračních toků natolik, aby se lososi mohli přirozeně rozmnožovat.

Zmínil jste rybí přechody pro ryby na přehradách. Takovými „přehradami“ jsou pro sucho-

zemská zvířata dálnice a velké silnice, které rozdělují jednotlivé populace. Existuje nějaký program na budování přechodů přes tyto dálnice? Např. v Itálii u všech nově budovaných úseků dálnic takové „zelené mosty“ existují....

Programy jsou. Jde ale o mimořádně technicky i finančně náročné stavby, proto se jedná zatím o hlavním migračních koridorech přes naše území. Týká se to především nově budovaných, připravovaných i projektovaných úseků dálnic. Jsou dvě možnosti, jak dálnici zprůchodnit: buď dostatečně velkým mostem, pod kterým mohou velká zvířata migrovat, nebo mostem pro zvířata neboli ekoduktem. Realizace zatím neběží, ale počítá se s nimi. Máme ale neúplně optimální zkušenosti, třeba při plánování trasy dálnice D 47 na Ostravu. Bohužel stát má 60 mld. korun na dálnici, ale dát 50 milionů korun na ekodukt pro zvířata se mu nechce. Tento přístup by se měl změnit. Podklady a plány jsou. Víme, jak postupovat, kde jsou nejrizikovější úseky, ale realizace je bržděna nechutí tyto věci stavět. Doufám ale, že se to zlepší.

U nás je dobře rozvinuta péče o ohrožené druhy živočichů a rostlin. V poslední době ale ubývá i druhů nechráněných a dříve zcela běžných, jako jsou třeba vrabci. Dělá se systémově něco pro to, aby se běžné druhy nestaly ohroženými?

Ano. Chrání se co největší diverzita stanovišť a ekosystémů tak, aby všechny druhy, které u nás žijí, měly dostatečný prostor pro svůj rozvoj. To je principem a důvodem ochrany biodiverzity. Jde o to, zachovat reprezentativní rozšíření všech fenoménů – přírodních stanovišť, ekosystémů, a tím pádem i druhů, které jsou na ně vázány.

Ale zřejmě to nestačí, když některé druhy početně ubývají.

V případě vrabců jde o dlouhodobější problém. Příčin jejich ubývání je několik a já nejsem ornitolog a přesně je neznám. Ale v posledním desetiletí jde o případ spíše výjimečný, že by nějaký dříve obecně rozšířený druh mizel. Dochází k tomu zpravidla tehdy, když některý druh, který byl jako jediný schopen přežít nějaké znečištění či devastaci, je ve chvíli, kdy se životní prostředí zlepší, na ústupu. Ale to není případ vrabce. Typické je to třeba pro ruderalní rostliny – tam, kde rostly jen kopřivy, dnes roste mnohem více druhů a kopřivy ustupují. Totéž platí i pro živočichy, třeba pro ryby. Ve znečištěné vodě žily dva tři druhy, a dnes po vyčištění je jich třeba patnáct. Některé druhy se tedy logicky omezily. Pokles početnosti široce rozšířeného druhu ale nemusí znamenat, že tento druh vymírá. Musí se vždy vidět souvislosti. Jsou ale výjimky, třeba vrabec skutečně ubývá.

Myslíte tedy, že celkově se stav přírody zlepšuje?

Myslím, že ano. V oblasti druhové ochrany nehrozí, že by nějaké větší množství druhů u nás vymíralo nebo že by druhy obecně rozšířené klesaly k nějaké kritické hranici. Je to především o ochraně biotopů a o zachování prostředí, ve kterém druhy žijí.

Děkuji za rozhovor.

V Praze dne 17. 12. 2003, aktualizace 6. 1. 2004

Personální změny v resortu životního prostředí

Šumavský národní park

Šumavský národní park od 1. ledna 2004 řídí **Alois Pavlíčko**, který ve funkci nahradil dosavadního ředitele Ivana Žlábků. Na základě výběrového řízení o tom rozhodl ministr životního prostředí Libor Ambrozek. Do výběrového řízení se přihlásilo 13 uchazečů. Výběrová komise byla složena ze zástupců Ministerstva životního prostředí, obou hejtmanů, šumavských obcí, Rady národního parku a ekologických organizací. Doporučila ministrovi, aby ředitelem parku jmenoval Aloise Pavlíčka. Na druhém místě skončil Pavel Hubený, vedoucí Správy CHKO Šumava.

„Šumava změnu potřebovala. Nový ředitel pochází z regionu a věřím, že zlepší komunikaci parku s obcemi i odbornou veřejností včetně ekologických organizací. Soustředit by se měl také na novou strategii péče o Šumavský národní park, která musí respektovat mezinárodní standardy v ochraně přírody i místní podmínky,“ komentoval výběr ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Ing. Alois Pavlíčko, PhD. (42) vystudoval na Zemědělské fakultě v Českých Budějovicích dva obory – fyto technický a ochranu a tvorbu životního prostředí. Na téže fakultě absolvoval doktorské studium oboru aplikovaná a krajinná ekologie. V letech 1982 – 2001 pracoval na referátu životního prostředí okresního úřadu v Prachaticích, od roku 2001 do současnosti byl zmocněncem ministra pro soustavu Natura 2000. Je členem Společnosti pro ochranu motýlů a koordinoval projekt Atlas Rhopalocer 2000. Podílí se na projektu Květena Šumavy.

Český ekologický ústav

Ředitelem **Českého ekologického ústavu** jmenoval ministr životního prostředí Libor Ambrozek od 1. ledna 2004 Erika Geusse. Ve funkci nahradil dosavadního ředitele této instituce Josefa Sejkáka.

Ing. Erik Geuss (41) vystudoval Vysokou školu ekonomickou, obor ekonomika průmyslu. Pracoval ve Výzkumném ústavu strojírenské technologie a ekonomiky, začátkem devadesátých let působil na Ministerstvu životního prostředí v odboru ekonomiky. Poté se věnoval konzultantské činnosti v oblasti environmentální ekonomie. V letech 1996 – 1998 pracoval opět na Ministerstvu životního prostředí – nejprve jako ředitel odboru ekonomické politiky, poté jako náměstek ministra a ředitel sekce ekologické politiky. V letech 1999 – 2003 působil jako ekonomický a organizační poradce. V roce 2003 byl náměstkem ministra a ředitelem ekonomické sekce na Ministerstvu informatiky. Externě vyučuje na několika vysokých školách, publikuje v odborném tisku.

Český ekologický ústav je příspěvkovou organizací MŽP. Více informací o jeho činnosti na www.ceu.cz.

Česká geologická služba

Ředitelem **České geologické služby** jmenoval ministr životního prostředí Libor Ambrozek od 1. ledna 2004 **Zdeňka Veneru**. Ten nahradil ve funkci dosavadního ředitele této instituce Miloše Růžičku.

Mgr. Zdeněk Venera, PhD. (38) vystudoval ložiskovou geologii na Přírodovědecké fakultě UK a tlumočnictví a překladatelství (angličtina, ruština) na Filosofické fakultě UK (1990). Pracoval jako asistent na katedře nerostných zdrojů a v Ústavu petrologie a strukturní geologie PřF UK. Ve své doktorské práci a během stáže na Imperial College v Londýně se zabýval deformací a stavbami granitoidů v magmatickém a pevném stavu na příkladech intrusivních těles z Českého masivu, variských masivů Mont Blanc a Aiguilles Rouges externí alpské zóny a finských svekofenid. Od roku 1998 do současnosti byl ředitelem odboru geologie Ministerstva životního prostředí.

Řízením odboru geologie na Ministerstvu životního prostředí byl pověřen dosavadní Venerův zástupce RNDr. Martin Holý.

Více informací o České geologické službě najdete na:
www.geology.cz
www.geofond.cz

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Nesouhlasné stanovisko k návrhu aktualizace Státní energetické koncepce

Dne 12. 12. 2003 vydalo Ministerstvo životního prostředí nesouhlasné stanovisko k návrhu Státní energetické koncepce. To bude součástí materiálu pro vládu. Stanovisko má pouze doporučující charakter – ovšem vzhledem k řadě nedostatků by vláda měla podle názoru MŽP uložit Ministerstvu průmyslu a obchodu přepracování celé koncepce.

Hlavními důvody pro vydání nesouhlasného stanoviska jsou zejména:

- Nesoulad se Státní politikou životního prostředí, která nepočítá s prolomením územních ekologických limitů těžby hnědého uhlí v Severočeské hnědouhelné pánvi a na Sokolovsku.
- Nesoulad se Státní surovinovou politikou, která ukládá rovněž respektování územních environmentálních limitů těžby a klade důraz na úspory a obnovitelné zdroje energie.
- Rozpor se schválenou územně plánovací dokumentací velkých územních celků Severočeské hnědouhelné pánve a Karlovarsko-chebské aglomerace, které územní ekologické limity těžby převzaly jako konsensuální výsledek jednání územních samospráv krajů, obcí a veřejnosti o budoucím funkčním využití a prostorovém uspořádání území.
- Nekoordinovanost prací na Státní energetické koncepci s dalšími souvisejícími koncepcemi zpracovávány jinými ústředními správními úřady, jako je Dopravní politika ČR, zpracovávány dokumenty MŽP k ochraně klimatu Země a ochraně ovzduší, nebo s krajskými energetickými koncepcemi, zpracovávány jednotlivými kraji.
- Vnitřní nekonzistence samotné Státní energetické koncepce. Ta spočívá v rozpornosti samotných priorit, cílů a opatření k zajištění maximální nezávislosti, maximální bezpečnosti a maximální udržitelnosti rozvoje energetiky – tomu ovšem neodpovídají navazující cíle a opatření.
- Nedořešení palivového cyklu u jaderné energetiky, spočívající v nejasnosti umístění meziskladů i trvalého úložiště vyhořelého jaderného paliva.
- Nedocnění účinnosti ekologické daňové reformy a stimulujících účinků ekonomických nástrojů k ovlivňování chování ekonomických subjektů ve vztahu k cenám energie.
- Nestandardní osnova a obsah Státní energetické koncepce, postrádající vyhodnocení současného stavu a tendencí, silných a slabých stránek, příležitostí a ohrožení, takže lze obtížně verifikovat správnost formulování základních problémů energetiky, vize jejího dalšího žádoucího vývoje, cílů a opatření.
- Absence mechanismů pro monitorování realizace koncepce podle předem určených výstižných indikátorů, umožňujících zpětnou vazbu a včasné korekce při nepředvídaných negativních důsledcích pro životní prostředí, sociální či ekonomické podmínky.
- Podcenění potřeby dosáhnout celospolečenského konsensu a snaha prosadit resortní pohled jako „veřejný zájem“.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Ovzduší, obaly a posuzování koncepcí prošly sněmovnou

Poslanecká sněmovna schválila 12. prosince 2003 tři novely zákonů, které vypracovalo Ministerstvo životního prostředí. Důvodem pro jejich změny je především nutnost zapracovat do českého právního řádu příslušné směrnice Evropské unie.

- **Novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí:** zpřesňuje systém posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí. Koncepci nelze schválit bez stanoviska, které hodnotí její dopady na životní prostředí. Klíčové je, že toto stanovisko pro celostátní koncepci bude i nadále vydávat Ministerstvo životního prostředí. Sněmovna odmítla omezit jeho kompetence, jak navrhovalo MPO.
- **Novela zákona o obalech:** nově definuje pojem obal. Podstatně mění rozhodování v pochybnostech, zda výrobek je obalem. Zásadním přínosem zejména pro malé podnikatele je výjimka z placení registračních a evidenčních poplatků pro osoby, které mají méně než 300 kg obalů za kalendářní rok. V návaznosti na tuto výjimku ministerstvo připravuje rovněž zjednodušení vedení a vykazování evidence pro dotčené osoby. Novela se vztahuje na všechny obaly bez rozdílu, tedy i průmyslové. S cílem omezit povinným osobám administrativní zátěž se ruší povinnost vypracovat dosavadní prohlášení o splnění podmínek uvedení obalu na trh a nahrazuje se jednodušším kontrolním mechanismem.
- **Novela zákona o ovzduší:** zpřesňuje platnost pro emisní limity u spaloven odpadu. Zpřísňuje ochranu ozonové vrstvy Země – jde zejména o opatření, která se týkají zacházení s použitými regulovanými látkami a jejich dovozu a vývozu. Pro tyto použité látky se zavádějí stejná kritéria jako pro látky nově vyrobené. Tím se odstraňuje především možnost nežádoucího dovozu a vývozu a dodávání na trh. Mezi významnou změnu patří také zákaz dodávání

na trh a dovozu výrobků, které obsahují hydrochlor, uhlovodíky, tzv. měkké freony. Jedná se o opatření, které je pro výroby běžného použití v Evropské unii zavedeno.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Přehled hlasování:

EIA

<http://www.psp.cz/sqw/phlasa.sqw?o=4&s=23&he=847&pg=41>

Obaly, ovzduší

<http://www.psp.cz/sqw/phlasa.sqw?o=4&s=23&he=847&pg=42>

Záměr na vybudování meziskladu v Temelíně bude posuzován mezistátně

Záměr na vybudování meziskladu vyhořelého jaderného paliva v Temelíně je posuzován z hlediska vlivů na životní prostředí (EIA). Závěr takzvaného zjišťovacího řízení vydalo Ministerstvo životního prostředí 5. 12. 2003. Přesně a podrobně specifikuje, které oblasti má obsahovat dokumentace EIA. V procesu EIA se k záměru může vyjadřovat veřejnost a zájem o zapojení do procesu vyjádřilo i Rakousko. Jedná se o první mezistátní posuzování v plném rozsahu.

Jaderná elektrárna Temelín v současnosti nemá vyřešen mezisklad vyhořelého jaderného paliva. Toto palivo je dočasně skladováno v bazénu ETE, který má plánovanou kapacitu do r. 2013. Do této doby bude nutné stávající problematiku vyřešit vybudováním meziskladu. Proto ČEZ předal 21. července 2003 na MŽP podle zákona o posuzování vlivů na životní prostředí oznámení záměru na jeho vybudování. MŽP zahájilo proces EIA a o záměru informovalo Rakousko a Německo.

Dne 25. srpna 2003 rakouská strana oznámila, že vzhledem k možným negativním vlivům v případě havárie nebo teroristického činu požaduje účast Rakouska v procesu EIA podle zákona č. 100/2001 Sb. Dále oznámila, že již učinila všechny kroky pro zapojení rakouské veřejnosti podle § 6 odst. 3 výše zmíněného zákona. Ministerstvo životního prostředí dne 18. října 2003 sdělilo rakouské straně, že akceptuje požadavek na mezistátní posuzování tohoto záměru.

Záměr meziskladu vyhořelého paliva má projektovanou kapacitu na 1370 t vyhořelého paliva (30 let provozu ETE) a má být provozován cca 60 let. Navrhované řešení je obdobné jako u meziskladu v elektrárně Dukovany (EDU), který je od roku 1995 bez jakýchkoliv komplikací v provozu. Skladování paliva je navrženo v dvouúčelových obalových souborech typu B(U)F a S (pro přepravu a skladování) podle vyhlášky SÚJB č. 317/2002 Sb., o typovém schvalování a přepravě, které mají být umístěny v budově skladu v areálu ETE.

Co musí obsahovat EIA?

Na základě provedeného zjišťovacího řízení dospěl příslušný úřad k závěru, že dokumentaci vlivů záměru na životní prostředí (dále jen „dokumentace“) dle přílohy č. 4 k zákonu 100/2001 Sb. je nutné zpracovat především s důrazem na následující oblasti:

- doložit podrobnou specifikaci jednotlivých druhů možných použitých obalových souborů (OS) s popisem jejich technických dat a vlastností,
- doložit podrobnou analýzu mimořádných a možných provozních nehod a jejich možných dopadů na životní prostředí,

- vyhodnotit možná rizika a následky teroristických útoků spojených např. s pádem velkého dopravního letadla,
- důsledně vyhodnotit synergické a kumulativní vlivy v případě havárie skladu vyhořelého jaderného paliva či havárie jaderné elektrárny na sebe navzájem i vůči okolnímu životnímu prostředí,
- popsat a upřesnit stavební konstrukci skladu vyhořelého jaderného paliva, doložit, z jakých standardů vycházejí stavební plány pro plánovanou stavbu,
- doplnit a přesně popsat zdroje odpadů vlastního záměru, množství a způsoby nakládání s odpadem vzniklým při výstavbě a provozu skladu, podrobně popsat a doplnit množství a způsoby nakládání s odpadem vzniklým po dožití stavby,
- popsat a upřesnit řešení dalšího využití nebo ukončení provozu meziskladu po uplynutí doby jeho životnosti včetně uvedení opatření v případě, že po plánované době provozu nebude ještě k dispozici koncové úložiště vyhořelého jaderného paliva,
- vysvětlit možnosti dalšího případného rozšíření meziskladu,
- vyhodnotit negativní vlivy nízkých dávek radioaktivního záření na lidské zdraví,
- zohlednit a vypořádat všechny požadavky na doplnění, připomínky a podmínky, které jsou uvedeny v došlých vyjádřeních.

Závěr zjišťovacího řízení nenahrazuje vyjádření dotčených orgánů státní správy, ani příslušná povolení podle zvláštních předpisů. Dalším krokem bude zpracování dokumentace EIA, která musí být vyhotovena v souladu se zákonem a s vydaným závěrem zjišťovacího řízení. Zpracovaná dokumentace EIA bude zveřejněna a rozeslána dotčeným správním úřadům a územně samosprávným celkům k vyjádření a také zveřejněna na internetu, aby se k ní mohla veřejnost vyjádřit.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Průběh a výsledky zasedání Rady ministrů životního prostředí

Dne 22. prosince 2003 proběhlo 2556. řádné zasedání Rady EU pro životní prostředí, kterého se zúčastnila delegace České republiky vedená JUDr. Ing. Tomášem Novotným, náměstkem ministra životního prostředí – ředitelem sekce zahraničních vazeb. Radě předsedal Altero Matteoli, ministr životního prostředí a ochrany přírodních zdrojů Itálie. Za Evropskou komisi se zúčastnila komisařka pro životní prostředí Margot Wallströmová.

Průběh a výsledky jednání:

Vzhledem k tomu, že toto zasedání bylo poslední za italského předsednictví EU, byl kladen velký důraz na ukončení diskuse či dosažení politické shody k tématům diskutovaných ve druhém pololetí 2003. Některé body však nebyly uzavřeny a byly předány k dalšímu projednání za předsednictví Irska.

Vedoucí delegace ČR vystoupil v souladu se schváleným mandátem u bodů: návrh směrnice novelizující směrnici upravující schéma pro obchodování s emisemi skleníkových plynů v rámci Společenství, návrh nařízení týkající se registrace, hodnocení, autorizace a omezení při nakládání s chemickými látkami a přípravky (REACH) a návrh nařízení novelizující nařízení (ES) 1655/2000 týkající se finančního nástroje pro životní prostředí (LIFE).

Projednávaly se následující body:

1) Návrh nařízení, kterým se zřizuje přechodný tranzitní systém pro těžká nákladní vozidla projíždějící Rakouskem pro rok 2004 v kontextu udržitelné dopravní politiky

Systém ekobodů v rámci alpského tranzitu omezuje volný přístup na trh v mezinárodní silniční dopravě, což je určitá forma diskriminace oproti praxi ostatních členských států, kde je přístup na trh zcela liberalizován nařízením 881/92. Ve své stávající podobě měl tento systém (založený na protokolu č. 9 k Přístupové smlouvě Rakouska do EU z r. 1994) skončit k 31.12. 2003. Na žádost Rakouska, které požadovalo jeho prodloužení i po uplynutí tohoto termínu, však EK předložila 21. prosince 2001 návrh nařízení, který počítá s prodloužením jeho platnosti, a to maximálně do roku 2006.

Pro ČR je příznivý výpočet vycházející z počtu rakouských vstupních povolení (80 078 jízdy), který byl nakonec přijat i jako základ pro výpočet počtu ekobodů pro ČR. Vzhledem k této skutečnosti považuje gestor (Ministerstvo dopravy) prodloužení platnosti systému ekobodů, tak jak vyplývá z výše uvedeného nařízení, pro ČR za přijatelné, byť se domnívá, že zachování tohoto systému nikoliv pouze na ekologicky citlivou oblast Alp, ale na celé území Rakouska, ve svém důsledku znamená omezení přístupu na trh.

Návrh nařízení byl přijat bez diskuse a bez hlasování.

2) Návrh směrnice o kvalitě vody ke koupání

Navrhovaná směrnice by měla nahradit stávající směrnici o kvalitě vod ke koupání 76/160/EHS. Z důvodu ochrany životního prostředí a veřejného zdraví je prvořadým úkolem směrnice o kvalitě vod ke koupání snížení znečištění vod pro koupání a ochrana těchto vod před dalším zhoršováním. Tento úkol vyplývá z Akčního programu Evropských spole-

čenství pro životní prostředí, který určuje, že mají být společně vytvořeny kvalitativní cíle zohledňující různé požadavky, jimž musí životní prostředí vyhovovat, mimo jiné definice ukazatelů pro vody, včetně vod ke koupání, a z požadavku na objektivní informování veřejnosti o kvalitě vod ke koupání.

V současnosti jsou parametry jakosti vody ke koupání v ČR stanoveny ve vyhlášce č. 464/2000 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na koupaliště, sauny a hygienické limity venkovních hracích ploch, jakož i hygienické požadavky na vodu v koupalištích ve volné přírodě (včetně četnosti kontrol). Garantem monitoringu jakosti koupacích vod v ČR je Ministerstvo zdravotnictví a potřebné výsledky jsou z valné většiny získávány z rozborů vody prováděnými zdravotními ústavy v jednotlivých krajích.

Italské předsednictví představilo kompromisní řešení se snahou docílit politické shody. Členské státy uvítaly záměr návrhu směrnice, nicméně většina prosazovala další rozpracování návrhu na základě vědeckých podkladů (Řecko, Španělsko, Portugalsko, Belgie).

Vzhledem k tomu, že k návrhu směrnice byly závažné připomínky, zejména ohledně dopracování návrhu, **nebylo dosaženo politické shody a předsednictví předalo návrh Irsku, které bod zařadí na program svého předsednictví.**

3) Návrh směrnice novelizující směrnici upravující schéma pro obchodování s emisemi skleníkových plynů v rámci Společenství

Smyslem návrhu je zvýšení diverzifikace možností plnění závazků daných podniků systémem obchodování – podniky by mohly své závazky plnit i tak, že by vstoupily jako investoři do projektů JI („Joint Implementation“) nebo CDM („Clean Development Mechanism“) a získané emisní kredity použily na plnění cíle daného směrnici. V praxi to znamená, že by podnik získané kredity z projektů CDM nebo JI „směnil“ na povolenky v rámci systému EU.

K tomuto návrhu proběhla rozsáhlá diskuse především ke třem bodům: 1. načasování konverze kreditů, 2. omezení množství konverze kreditů a 3. konverze kreditů „sinks“ a „vodní elektrárny“.

Vedoucí delegace ČR vystoupil ve smyslu schváleného mandátu. ČR uznává jenom mechanismy, jejichž kredity v době možné konverze existují, tj. souhlasí pouze s kredity CDM (JI kredity budou existovat až od roku 2008). ČR podpořila omezení množství kreditů a tím zajištění kontroly kvality konvertovaných kreditů. Z environmentálních důvodů ČR sdílí výhrady EK, že konverze projektů ze zalesňování je mimořádně obtížný problém (projekty mají životnost v desítkách let a je obtížné zajistit jejich správné fungování po celou dobu). Zároveň zalesňování předsta-

vuje pouze „dočasné“ stažení uhlíku z atmosféry a tudíž není dostatečně udržitelné. U vodních elektráren ČR akceptuje pouze malé vodní elektrárny (ve smyslu definice obnovitelných zdrojů), velká vodní díla odmítá.

Závěry z diskuse budou předány irskému předsednictví.

4) Strategie EU k redukcí emisí z námořních lodí

Strategie Evropské unie k redukcí emisí u námořních plavidel si klade za cíl snížit negativní vliv provozu námořních lodí na globální životní prostředí, včetně životního prostředí v rámci EU, a vytvořit konkrétní předpoklady k redukcí emisí v příštích deseti letech.

Vzhledem k tomu, že ČR je vnitrozemský stát a v současné době pod vlajkou ČR nejsou provozovány žádné námořní obchodní lodě, se výše uvedený materiál týká působnosti Ministerstva dopravy pouze v oblasti námořních rekreačních plavidel (2,5 až 24 m). Problematika vypouštění emisí u těchto plavidel se jeví spíše jako zanedbatelná, neboť se z velké většiny jedná o plachetnice.

Na zasedání COREPERu byl vysloven plný souhlas se závěry Rady ke „Strategii EU k redukcí emisí z námořních lodí“. **K bodu nebyla další diskuse. Závěry budou předány irskému předsednictví EU.**

5) Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD)

Jednalo se o stanovisko Rady EU k prioritám na nadcházející 7. konferenci smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti a 1. zasedání smluvních stran Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti, které se konají v únoru 2004 v malajském Kuala Lumpur. Hlavními body vrcholných jednání těchto environmentálních smluv jsou např. Strategický plán Úmluvy, rozpracování doporučení Světového summitu o udržitelném rozvoji pro oblast biologické rozmanitosti, chráněná území a ekologické sítě, mořská a pobřežní biodiverzita, horská biodiverzita, transfer technologií a technologická spolupráce, přístup a spravedlivé a rovnocenné rozdělení přínosů, spolupráce mezi úmluvami, invazní vetřelecké druhy. Vzhledem k tomu, že projednávání na COREPERu bylo uzavřeno bez větších problémů, **další diskuse na zasedání ministrů neproběhla a bod byl uzavřen.**

6) Posílení environmentálního pilíře Lisabonské strategie v rámci hodnocení politiky životního prostředí (Environmental Policy Review)

Hodnocení politiky životního prostředí (Environmental Policy Review) je vůbec první systematickou analýzou a přehledem environmentální politiky EU vyhodnocujícím vývoj v této oblasti od roku 2001 a představuje současné prioritní oblasti v EU a v národních politikách životního prostředí. Zpráva zdůrazňuje potřebu urychlení reformy na nápravu stavu životního prostředí v Evropě i na celém světě. Klíčovou myšlenkou je nezbytnost dosáhnout oddělení ekonomického růstu od tlaků na životní prostředí v kontextu směřování k udržitelnému rozvoji, a to v souladu s cíli obsaženými v 6. Akčním programu pro životní prostředí (EAP) a ve Strategii EU pro udržitelný rozvoj. EPR by měla nastavit nový politický rámec politiky životního prostředí EU. Zpráva zkoumá

nejnaléhavější hrozby životnímu prostředí a na ně reagující politická opatření na úrovni EU a nastiňuje směs politických nástrojů v oblasti ochrany životního prostředí, které jsou zapotřebí pro dosažení udržitelného rozvoje. Dokument hodnotí politiku životního prostředí prováděnou EU velmi komplexně, nicméně v jeho závěrech ČR postrádá požadavek na zpracování desetiletého rámce programů udržitelné spotřeby a výroby, který vychází z Implementačního plánu přijatého na Světovém summitu o udržitelném rozvoji. Problematika udržitelné spotřeby a výroby se v materiálu omezuje zejména na hospodaření se zdroji, což se jeví jako nedostačující. **Předsednictví bod uzavřelo bez diskuse. Členské země akceptovaly závěry Rady.**

7) Návrh nařízení týkající se registrace, hodnocení, autorizace a omezení při nakládání s chemickými látkami a přípravky (REACH) – Prezentace EK

Návrh nové právní úpravy REACH zjednodušuje stávající legislativu tím, že zavádí stejný postup pro všechny chemické látky. Dosavadní směrnice Rady 67/548/EHS o klasifikaci, balení a označování nebezpečných látek a 1999/45/ES o klasifikaci, balení a označování nebezpečných přípravků, v platném znění, zůstanou pro oblast klasifikace, balení a označování nebezpečných látek a přípravků v platnosti. Jiné části směrnice 67/548/EHS týkající se zejména požadavků na informace a zkušebních metod a směrnice 76/769 EHS o omezení uvádění na trh a používání některých nebezpečných látek a přípravků, v platném znění, budou transformovány přímo do nové právní úpravy.

V tomto návrhu je členským státům EU uložena v čl. 2 odst. 1 povinnost zajistit provedení legislativních změn vyplývajících z této směrnice do 60 dnů od nabytí účinnosti nařízení REACH. V tomto termínu je změna současné právní úpravy ČR týkající se této problematiky neproveditelná. Zavedení REACH v navrhované podobě zřejmě vyvolá změnu zákona o chemických látkách (zákon č. 356/2003 Sb.) a několika prováděcích předpisů k tomuto zákonu. Projednání nové právní úpravy ve vládě ČR a Parlamentu ČR lze reálně odhadnout v optimálním případě na 9 – 12 měsíců. Vedoucí delegace ČR vystoupil na zasedání v tomto smyslu.

Většina členských zemí návrh přivítala pozitivně. Irské předsednictví bude v projednávání návrhu pokračovat.

8) Návrh nařízení novelizující nařízení (ES) 1655/2000 týkající se finančního nástroje pro životní prostředí (LIFE) – Výměna názorů

Česká republika stejně jako většina členských zemí vítá prodloužení programu LIFE do roku 2006 s tím, že je třeba zahájit diskusi o budoucí podobě programu, zejména části LIFE-Nature, která je významná pro financování budoucí sítě NATURA 2000. Francie, Polsko a Španělsko zdůraznily potřebu existence programu LIFE ještě po roce 2006.

**Veronika Šafránková, MBA
zástupkyně ředitele odboru Evropské unie**

Komisařka Evropské unie pro životní prostředí Margot Wallströmová navštívila Českou republiku

Ve dnech 14. – 15. prosince 2003 navštívili Českou republiku komisaři Evropské unie pro rozšíření Günter Verheugen a pro životní prostředí Margot Wallströmová.

Jednání ministra Ambrozka s komisařkou Wallströmovou

Oba komisaři vedli ve večerních hodinách 14. prosince 2003 jednání s předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. V pondělí 15. prosince pak společně navštívili v doprovodu ministra životního prostředí Libora Ambrozka město Terezín, které bylo v srpnu 2002 postiženo povodněmi a nyní usiluje o získání finančních prostředků i z Evropské unie na projekt „Terezín – univerzitní město, centrum vzdělanosti a sportu“, jenž má i environmentální dimenzi. Komisaři se setkali také s předsedou vlády České republiky Vladimírem Špidlou. Poté proběhlo v Litoměřicích krátké pracovní setkání ministra životního prostředí České republiky s komisařkou věnované problematice životního prostředí v kontextu nadcházejícího rozšíření Evropské unie. Před odletem do Bruselu se komisařka setkala s představiteli českých nevládních organizací, působících v oblasti životního prostředí.

Třetí návštěva

Ministr životního prostředí Ambrozek vyjádřil potěšení nad tím, že během svého funkčního období si komisařka našla čas v pořadí již k třetí návštěvě České republiky (první se uskutečnila ve dnech 4. – 5. května 2000, druhá 16. srpna 2002 v souvislosti s katastrofickými povodněmi). Ocenil skutečnost, že od 1. května 2003 mají ministři životního prostředí budoucích deseti nových členských zemí možnost pravidelně se účastnit zasedání Rady ministrů životního prostředí EU jako aktivní pozorovatelé, což jim umožní od 1. května 2004, kdy se stanou plnoprávními členy EU, vysoce kvalifikovaně ovlivňovat environmentální vývoj v rozšířené Unii.

Ministr i komisařka pozitivně hodnotili výsledky přípravy vstupu České republiky do Evropské unie, které jsou dnes jasně zřetelné. Od roku 1990, kdy ČR poprvé deklarovala zájem o členství v budoucí Evropské unii, se radikálně zlepšila kvalita životního prostředí, počínaje ovzduším (např. se snížil objem emisí oxidu siřičitého o 87 %, o téměř čtvrtinu se snížil objem produkováných skleníkových plynů) a pokračuje dalšími oblastmi. Ve srovnání s většinou

Ministr Ambrozek informuje komisařku o závěrečné fázi přípravy ČR na vstup do EU

stávajících členských států EU ale ČR stále ještě vypouští velké množství znečišťujících látek v přepočtu na jednoho obyvatele a na jednotku HDP, i když je na tom lépe než některé stávající nebo budoucí členské státy, jako např. Řecko, Španělsko, Portugalsko, Polsko, Maďarsko a Slovensko.

Životní prostředí se zlepšuje

Přesvědčivým důkazem zlepšení stavu životního prostředí je i znění Smlouvy o přistoupení ČR k Evropské unii ze 16. dubna 2003, kde má ČR společně se Slovinskem (zemí nesrovnatelnou rozlohou, počtem obyvatelstva a ekonomickou a zemědělskou strukturou) nejmenší počet přechodných období v oblasti životního prostředí (3). Jak uvedla komisařka Wallströmová, tuto skutečnost potvrdila dne 5. listopadu 2003 i Evropská komise ve své Monitorovací zprávě za rok 2003, když konstatovala, že ČR v podstatě splňuje závazky a požadavky vyplývající z vyjednávání a k datu vstupu je bude schopna implementovat v oblasti horizontální legislativy, kvality ovzduší, nakládání s odpady, kvality vod, průmyslového znečištění a krizového řízení, chemických látek, geneticky modifikovaných organismů a hluku.

Ministr Ambrozek informoval komisařku, že v současné době jsou téměř všechny požadavky legislativy ES již transponovány, případně jsou návrhy nové nebo novely existující legislativy projednávány Parlamentem České republiky. V předvečer návštěvy komisařů EU Poslanecká sněmovna schválila ve třetím čtení dne 12. prosince 2003 příslušné změny např. zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, č. 477/2001 Sb., o obalech a č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

Jediné zpoždění: ochrana přírody

Jedinou oblastí, kde je ČR již velmi důrazně vytýkáno zpoždění při transpozici a implementaci environmentální legislativy ES, je oblast ochrany přírody. Komisařka opětovně poukázala na nutnost vynaložit maximální úsilí, aby byla k datu vstupu

zajištěna transpozice předpisů ES a mohl být k datu vstupu předán Evropské komisi seznam stanovišť v zájmu ES a vyhlášeny oblasti ochrany ptactva, včetně zajištění příslušných opatření k jejich ochraně. Snaha české exekutivy byla značně zkomplikována tím, že návrh novely zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, nebyl schválen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR ve třetím čtení dne 4. listopadu 2003. Situace byla zkomplikována i schválením novely zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve třetím čtení Poslaneckou sněmovnou. Ministr Ambrozek přislíbil, že MŽP se bude snažit prosadit nový návrh zákona o ochraně přírody a krajiny. Proto finalizuje MŽP nový legislativní návrh, který transponuje příslušné směrnice, a předloží jej Parlamentu ČR nejpozději v lednu 2004, aby bylo dosaženo souladu legislativy ČR s legislativou ES do data vstupu a byly splněny závazky z vyjednávání.

Ministr Ambrozek informoval komisařku o stavu odborných prací na přípravě soustavy Natura 2000, které jsou v závěrečné etapě. V oblasti Panonika je mapování druhů a biotopů v zájmu Společenství a druhů živočichů a rostlin již dokončeno, jsou navržena území jako podklad pro národní seznam pSCI. Předjednávání s vlastníky pozemků probíhá v současné době. Národní seznam lokalit bude připraven do 1. května 2004. V kontinentální oblasti bylo mapování druhů ukončeno v polovině roku 2003 a mapování biotopů skončilo v listopadu 2003. Sestavení odborného návrhu území jako podklad pro národní seznam pSCI je plánováno do 1. března 2004. Při vymezování oblastí ochrany ptactva (směrnice Rady 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků) bylo navrženo 41 oblastí ochrany ptactva (SPA) a stanoveny jejich hranice. V současné době probíhají jednání k navrženým plánům péče o tato území a informační kampaň k navrženým lokalitám. Vyhlášení oblastí ochrany ptactva je pochopitelně závislé na schválení novely zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

ČR chce být aktivní

Česká republika chce hrát v rozšířené Evropské unii aktivní úlohu. Proto nyní Ministerstvo zahraničních věcí v úzké součinnosti se všemi resorty České republiky připravuje Koncepti směřování ČR v rámci Evropské unie, která by měla být projednána vládou do konce ledna 2004 a poté projednána i Parlamentem ČR. Rovnoprávné postavení environmentálního pilíře udržitelného rozvoje bude středem zájmu Ministerstva životního prostředí. ČR bude usilovat o efektivní plnění Rozvojových cílů tisíciletí, Implementačního plánu Světového summitu o udržitelném rozvoji a o jejich zohlednění při nadcházejícím vyhodnocování a aktualizaci Strategie udržitelného rozvoje a 6. Akčního programu životního prostředí Evropské unie. I pro ČR je prioritou posílení cardiffského procesu integrování environmentálních požadavků do politických rozhodnutí a sektorových politik a jasné definování a prohloubení environmentálních cílů Lisabonské strategie.

Rada vlády a Státní politika životního prostředí

K 1. srpnu 2003 po dlouhé politické diskusi byla oficiálně ustavena v České republice Rada vlády pro

udržitelný rozvoj v čele s místopředsedou vlády pro vědu a výzkum, lidské zdroje a lidská práva. Třemi místopředsedy jsou ministři průmyslu a obchodu, práce a sociálních věcí a životního prostředí. Rada si vytýčila za cíl předložit vládě ke schválení Strategii udržitelného rozvoje České republiky v červnu 2004.

Ministerstvo životního prostředí dokončuje i práce na aktualizaci Státní politiky životního prostředí, která by měla být předložena ke schválení vládě do konce února 2004. Prioritami budou ochrana přírody, krajiny a biologické rozmanitosti, udržitelné využívání přírodních zdrojů, materiálové toky a nakládání s odpady, životní prostředí a jeho vliv na kvalitu života, ochrana klimatického systému Země a omezení dálkového přenosu znečištění.

Environmentální priority ČR

Od toho se odvíjejí i environmentální priority ČR pro budoucí působení a směřování v Evropské unii, kterými jsou

- 1) problematika změny klimatu s cílem snížení emisí skleníkových plynů, snížení energetické a materiálové náročnosti tvorby HDP, zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva a ekosystémů,
- 2) ochrana krajiny, vod, půdy a nerostného bohatství,
- 3) komplexní management chemických látek a přípravků a
- 4) prosazování udržitelné spotřeby a výroby.

V roce 2004 si velkou pozornost proto zaslouží zpracování tematických strategií v rámci EU pro sedm klíčových oblastí a jejich odraz v legislativní oblasti a zvláště pak ve finančních nástrojích a programech Společenství v novém finančním období po roce 2006 (kvalita ovzduší, ochrana půdy, udržitelné používání pesticidů, ochrana a zachování mořského prostředí, prevence odpadů a zajištění vysokého stupně recyklací, udržitelné užívání přírodních zdrojů, městské životní prostředí). Česká republika je v tomto duchu připravena aktivně spolupracovat s nadcházejícími předsednictvími Evropské unie v letech 2004 – 2006 (Irsko, Nizozemí, Lucembursko, Velká Británie, Rakousko a Finsko).

Ochrana klimatu

Ochrana klimatu je jednou ze zásadních priorit hospodářské a environmentální politiky Evropské unie. Pro ekonomiku ČR se otevírají možnosti obchodování s emisemi skleníkových plynů vzhledem k existujícímu potenciálu při plnění cílů Kjótského protokolu. To umožní nové investice do ekonomiky a zavádění moderních technologií šetrných k životnímu prostředí, technologií minimalizujících energetické a materiálové vstupy. Dosavadní EU jako celku se nedaří ve srovnání s novými členskými státy výrazněji snižovat emise skleníkových plynů (ve srovnání s rokem 1990 pouze o 3,2 %, zatímco 10 přístupujícím zemím za stejné období o téměř 32 %, samotná ČR o 24,3 %). ČR chce přispět svou měrou k prosazení cílů Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu a Kjótského protokolu na evropském kontinentu. Proto vláda České republiky bude v únoru 2004 jednat o „Národním programu na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR“ a o „Integrovaném programu snížení emisí a zlepšení kvality ovzduší“, koordinací jejichž přípravy bylo pověřeno Ministerstvo životního prostředí.

Energetika a MŽP

Klíčovou úlohu pro přijetí výše uvedených dokumentů hraje proces přípravy a schválení Státní energetické koncepce ČR. Základní priority navržené MPO jsou následující:

- 1) maximální nezávislost (nezávislost na cizích zdrojích energie, nezávislost na zdrojích energie z rizikových oblastí, nezávislost na spolehlivosti dodávek cizích zdrojů),
- 2) maximální bezpečnost (bezpečnost zdrojů energie včetně jaderné bezpečnosti),
- 3) ochrana životního prostředí,
- 4) maximální spolehlivost (spolehlivost dodávek všech druhů energií).

MŽP navrhlo úpravy Státní energetické koncepce, aby respektovala následující priority v duchu principů udržitelného rozvoje:

- Ochrana klimatu (snižování emisí skleníkových plynů).
- Snižování emisí ostatních znečišťujících látek (minimalizace emisí znečišťujících látek včetně produkce odpadů všech typů).
- Šetrné využívání přírodních zdrojů.
- Bezpečnost zásobování energií (ve smyslu spolehlivosti dodávek).
- Bezpečnost provozu energetických zařízení.
- Sociální přínosy.

Problematika sepětí prosazování udržitelného rozvoje včetně jeho environmentálního pilíře a zajištění chodu ekonomik zemí bude i v r. 2004 patřit mezi priority Evropské unie především v kontextu plnění deklarovaných závazků Evropské unie na Světovém summitu o udržitelném rozvoji a přípravy na mezinárodní konferenci o obnovitelných zdrojích energie, která se bude konat ve dnech 1. – 4. června 2004 v Bonnu.

Finanční pomoc z EU

Během setkání s komisařkou Wallströmovou ministr Ambrozek vyzdvihl důležitost dosavadní finanční pomoci ze strany Evropské unie a jejích členských zemí České republice při plnění požadavků pro vstup do EU. Od roku 2000 se pomoc ze strany Evropské unie díky dalším programům ISPA a SAPARD pro oblast dopravy, životního prostředí, zemědělství a rozvoje venkova více než zdvojnásobila. Po vstupu do EU bude ČR moci čerpat stejně jako ostatní členské státy finanční prostředky ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti.

V současné době lze vycházet z indikativního finančního rámce daného Evropskou komisí, kde pro strukturální operace v rámci Operačního programu „Infrastruktura“, který je programovým dokumentem na čerpání prostředků ze strukturálních fondů, v období 2004 – 2006 může být k dispozici pro ČR až 246,36 mil. EUR (doprava a životní prostředí), z čehož pro životní prostředí bude alokováno 142 mil. EUR. Hlavními cíli v ochraně životního prostředí jsou obnova environmentálních funkcí území, zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství, zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší, nakládání s odpady a odstraňování starých zátěží.

V rámci Fondu soudržnosti bylo pro Českou republiku přiděleno 830 mil. EUR pro období 2004 – 2006 (po vstupu ČR do EU). Podpora se poskytuje

rovným dílem na oblast dopravy a životního prostředí, tj. 415 mil. EUR na projekty v oblasti životního prostředí. Prioritní oblasti projektů v rámci Fondu soudržnosti vychází z fondu ISPA a jsou jimi zajištění množství a jakosti vod (pitné vody a odpadních vod), nakládání s odpady, kvalita ovzduší a odstraňování starých zátěží.

Ministr Ambrozek ujistil komisařku, že resort životního prostředí ve spolupráci s dalšími příslušnými institucemi ČR vyvine maximální úsilí, aby komunitární prostředky byly plně a plynule využívány (dostatečný zásobník kvalitních projektů) ku prospěchu životního prostředí a prosazení udržitelného rozvoje. Snažíme se o to, aby podíl těchto segmentů byl co nejvyšší (v ČR je největší ze všech nově přistupujících států – 25,6 %).

Pomoc dalším zemím

Ministr životního prostředí České republiky opětovně upozornil komisařku EU pro životní prostředí, že ČR by se společně s dalšími zeměmi Visegrádské skupiny zároveň se vstupem do EU ráda podílela na projektech předvstupních programů EU – Phare, CARDS a TACIS ve vztahu k zemím dalších vln rozšiřování EU, které je plánováno na léta 2007 – 2012. Experti ČR by mohli od května 2004 participovat na projektech těchto fondů a tím šířit znalosti a zkušenosti České republiky v dalších kandidátských zemích, jako jsou Rumunsko, Bulharsko, Turecko (prostřednictvím Phare), balkánských zemích (CARDS), v dalších státech východní Evropy, zemích Kavkazu a střední Asie (TACIS).

Česká republika a její subjekty, působící v oblasti životního prostředí, by rovněž chtěly využít možnosti se podílet i na projektech rozvojové pomoci v oblasti životního prostředí, financovaných v rámci programu Evropského rozvojového fondu v zemích Asie, Afriky, Latinské Ameriky a Tichomoří. Zde bude možné využití stávajících pozitivních zkušeností z realizace rozvojové zahraniční pomoci České republiky, kde resort životního prostředí hrál a hraje významnou úlohu. Resort životního prostředí bude v roce 2004 realizovat téměř 13 % celkového objemu české rozvojové pomoci, která by se v nadcházejících dvou letech měla zvýšit z dosavadní úrovně 0,065 % HDP na úroveň 0,19 % HDP (úroveň EU by se měla zvýšit z dosavadních 0,33 % na 0,36 % HDP).

Noví lidé pro Evropu

V průběhu roku 2004 bude probíhat proces výběru nových pracovníků do Evropské komise a jejích řídicích, pracovních a expertních orgánů z nových členských států. ČR by uvítala, kdyby čeští environmentální odborníci, kteří se již byli schopni výrazně angažovat v aktivitách Evropské unie, našli uplatnění ve vedoucích funkcích generálního ředitelství řízeného komisařkou Wallströmovou nebo jako národní experti.

Návštěva komisařky EU pro životní prostředí Margot Wallströmové a komisaře pro rozšíření Güntera Verheugena demonstrovala zájem vedoucích představitelů Evropské komise o stanoviska ČR k budoucímu vývoji v Evropské unii, včetně jeho institucionálního zabezpečení. Návštěva komisařky pro životní prostředí dokazuje, že oblast životního

prostředí, která má výrazně průřezový charakter, bude patřit mezi priority rozšířené Evropské unie. V oblasti ochrany životního prostředí a prosazování environmentálního pilíře má Česká republika

v rámci Evropské unie dobrý kredit, který by měl být i nadále posilován.

JUDr. Jiří Hlaváček,
ředitel odboru Evropské unie MŽP

Setkání Ministerstva životního prostředí se zástupci velvyslanectví členských a přistupujících zemí EU

Dne 17. prosince 2003 se v Kongresovém a vzdělávacím centru v Průhoních uskutečnilo již páté setkání zástupců Ministerstva životního prostředí se zástupci Delegace Evropské komise a velvyslanectví členských a přistupujících zemí Evropské unie.

Tradiční předvánoční setkání bylo zaměřené na výměnu informací a posílení vzájemných dobrých vztahů a kontaktů mezi Ministerstvem životního prostředí a velvyslanectvími evropských zemí v České republice. Letos poprvé měli možnost se ho zúčastnit také zástupci všech velvyslanectví kandidátských zemí Evropské unie.

Celé setkání moderoval JUDr. Jiří Hlaváček, ředitel odboru Evropské unie. Úvodní slovo patřilo Ing. JUDr. Tomáši Novotnému, který zhodnotil mezinárodní aktivity a nejdůležitější události Ministerstva životního prostředí v roce 2003 a informoval účastníky setkání o prioritách v roce nadcházejícím. První polovina setkání byla převážně věnována tématům souvisejícím se vstupem České republiky do Evropské unie. Zástupce italského velvyslanectví Fauti Salvadori vystoupil na téma „Výsledky italského předsednictví“, v průběhu něhož zrekapituloval základní priority italského předsednictví a zhodnotil výsledky, kterých se podařilo dosáhnout v jeho průběhu. Zástupce Ministerstva zahraničních věcí Ing. Fedor Bruoth v širším kontextu promluvil o problematice životního prostředí a udržitelného rozvoje v rámci vstupu České republiky do Evropské unie. JUDr. Jiří Hlaváček, ředitel odboru

Evropské unie, informoval přizvané zástupce velvyslanectví o environmentálních prioritách České republiky v Evropské unii. Na něj navázala Veronika Šafránková, zástupkyně ředitele odboru Evropské unie, s informacemi o koordinaci evropské agendy a účasti Ministerstva životního prostředí v evropských strukturách a mechanismech. První polovinu setkání ukončil Ing. Martin Salvet, vedoucí oddělení pro bilaterální a multilaterální evropskou spolupráci, který informoval o aktuální bilaterální a regionální spolupráci v oblasti životního prostředí.

V druhé části jako první vystoupil ředitel odboru integrovaného financování Ing. Tomáš Oliva na téma „Příprava České republiky na Strukturální fondy a Kohezní fond v oblasti životního prostředí“. Souhrnná informace o aktivitách České republiky v rámci mezinárodních environmentálních smluv a organizací byla podána Ing. Michalem Pastvinským, ředitelem odboru globálních vztahů. V závěru setkání vystoupila Ing. Lenka Kárová, ředitelka odboru strategií, která seznámila zúčastněné s prosazováním principů udržitelného rozvoje v České republice a připravovanou aktualizací Státní politiky životního prostředí.

Celé setkání proběhlo ve velmi přátelské atmosféře a přispělo k osvětlení otázek v oblasti ochrany životního prostředí i v souvislosti s procesem vstupu České republiky do EU.

Ing. Silvie Kypusová,
odbor Evropské unie MŽP

Odborníci na mapování se mohou již potřetí zúčastnit soutěže GISOHÁR

Ministerstvo životního prostředí vyhlašuje 3. ročník soutěže o nejlepší mapovou prezentaci „GISOHÁR“. Téma letošního ročníku soutěže zní: „Životní prostředí na úrovni evropské, národní, regionální a lokální“.

Vyhlašované soutěžní kategorie:

1. Profesionál – zaměstnanec v oblasti životního prostředí, který má GIS v popisu práce
2. Amatér – nemá GIS v popisu práce
3. Student – studující v oboru zaměřeném na životní prostředí

Požadavky soutěže:

Mapové výstupy zasílejte nejpozději do 31. 3. 2004 Monice Gábrišové na e-mail: monika_gabrisova@env.cz, kde získáte také podrobnější informace a odpovědi na své případné otázky. Grafická část prezentace musí být ve formátu *.jpg nebo *.gif a nesmí přesahovat 2 MB. Doprovodný text popisující účel prezentace by měl být v rozsahu zhruba 300 slov a musí obsahovat informaci o tvůrci, využitých podkladech a typu použité technologie.

Hodnocení:

Hodnocení přihlášených mapových prezentací bude probíhat prostřednictvím internetu. Posuzování se zúčastní nejenom lidé z široké veřejnosti, ale i odborná komise, která bude sestavena z řad předních odborníků v oblasti GIS. Další podrobnosti se dozvíte na internetové stránce <http://map.env.cz>.

Patnácté zasedání smluvních stran Montrealského protokolu o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu

Patnácté zasedání smluvních stran Montrealského protokolu o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, se konalo ve dnech 10. až 14. listopadu 2003 v Nairobi v Keňské republice. Bylo to potření v historii Montrealského protokolu (předtím v r. 1991 a 1994), kdy se vrcholné zasedání konalo v sídle sekretariátu Vídeňské úmluvy o ochraně ozonové vrstvy a Montrealského protokolu (tzv. Ozonového sekretariátu), protože nebyla žádná smluvní strana schopna hostit zasedání smluvních stran. Delegaci České republiky vedl ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Česká republika je smluvní stranou této mezinárodní smlouvy od 1. ledna 1993 jako jeden z nástupnických států Československa, které bylo smluvní stranou Montrealského protokolu od 30. prosince 1990.

Montrealský protokol a Vídeňská úmluva

Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, přijatý dne 16.

září 1987 v Montrealu, je prováděcím protokolem **Vídeňské úmluvy o ochraně ozonové vrstvy**, přijaté dne 22. března 1985 ve Vídni. Česká republika je smluvní stranou Vídeňské úmluvy od 1. ledna 1993 jako jeden z nástupnických států Československa, které se stalo smluvní stranou této úmluvy dne 30. prosince 1990. K Montrealskému protokolu dosud přistoupilo 184 států a k Vídeňské úmluvě 185 států.

Tyto dvě environmentální smlouvy vytvářejí rámec ochrany ozonové vrstvy, která se stala významným ekologickým úkolem globálního rozsahu. V r. 1985 byla objevena rozsáhlá ozonová díra nad Antarktidou, která dosáhla v září 2000 rekordních 29 mil. km².

Hlavním cílem Montrealského protokolu je přijmout celosvětová opatření na vyloučení výroby a spotřeby regulovaných látek (96 chemických látek), které podle vědeckých zjištění ozonovou vrstvu poškozují. Jedná se zejména o plně halogenované chlor-fluor deriváty nižších uhlovodíků (látky skupiny CFC, populárně označované jako „tvrdé freony“) a brom-fluor deriváty nižších uhlovodíků (halony). Další skupinou jsou neplně halogenované chlor-fluor deriváty nižších uhlovodíků (látky skupiny HCFC, populárně označované jako „měkké freony“). Freony nalezly široké uplatnění v nejrůznějších oblastech lidské činnosti, především od 60. let 20. století zejména v chlazení, v protipožární ochraně, při výrobě pěnových umělých hmot, při aplikaci nátěrových hmot, ve zdravotnictví, v kosmetice, ale i při zvláštním laboratorním použití ve vědě a výzkumu. Specifické uplatnění našel methylbromid v zemědělství, především v tropických zemích pro desinfekci půdy.

Ministr Ambrozek předsedá vrcholnému jednání Montrealského protokolu

Před rokem 1987 se látek CFC na světě spotřebovalo okolo 1,1 mil. tun ročně, podstatná část v hospodářsky vyspělých zemích (0,9 mil. tun, z toho v dnešní ČR přes 5500 tun, tj. 0,5 % světové spotřeby). Téměř celé toto množství přecházelo do ovzduší. Regulované látky jsou chemicky velmi stálé, v atmosféře se hromadí a přetrvávají zde až několik desítek let (např. CFC-12 až 102 let). Pronikají do vyš-

ších vrstev atmosféry, kde způsobují zeslabování ozonové vrstvy, která Zemi chrání před vysoce intenzivním UV-zářením a jeho nepříznivými účinky na život na Zemi. V roce 2003 se ozonová díra nad Antarktidou zmenšila na 25 mil. km², ozonová vrstva nad Severním pólem je o 30 % tenčí.

Vyspělý kontra rozvojový svět

Výroba a spotřeba nejškodlivějších skupin regulovaných látek, tj. látek CFC, halonů a methylbromidu, byla pro běžné účely v hospodářsky rozvinutých státech (tzv. státech, nepodléhajících pod článek 5 Montrealského protokolu), včetně České republiky, již téměř úplně vyloučena nebo radikálně omezena (např. u halonů k 1. lednu 1994, u CFC k 1. lednu 1996, u methylbromidu k 1. lednu 2005). Ve výjimečných případech, kdy dosud nejsou k dispozici vhodné náhrady, jejich spotřeba dosud přetrvává. Jedná se především o jejich mimořádná použití ve zdravotnictví při léčbě chronických plicních onemocnění (léčivé přípravky tzv. MDI pro léčbu astmatu – zde se celosvětově spotřebuje téměř 7000 tun CFC), obrany státu, požární ochrany, v oblasti vědy a laboratorního použití. Také pro tyto výjimečné případy se v současné době celosvětově hledají vhodná náhradní řešení. V r. 2001 hospodářsky vyspělé země spotřebovaly pouhých 7000 tun látek CFC.

Jiná je však situace v rozvojových státech (tzv. státech spadajících pod článek 5), kde proces vyloučení látek CFC, halonů a především methylbromidu byl zahájen až 1. července 1999 a je naplánován např.

u látek CFC do r. 2010, u methyl-bromidu do r. 2040. Spotřeba CFC v těchto zemích poklesla z 200 000 tun v r. 1986 na 170 000 tun v r. 2001, kdy největšími spotřebiteli jsou Brazílie, Čína a Korejská republika (celkem tyto tři země 46 %).

Montrealský protokol – příklad úspěšné smlouvy

Montrealský protokol patří k nejlépe fungujícím mezinárodním environmentálním smlouvám. Je to díky propracovanému finančnímu mechanismu podpory snižování spotřeby a vyřazování regulovaných látek – **Multilaterálnímu fondu pro plnění Montrealského protokolu**, který byl založen v červnu 1990, kontrolnímu mechanismu plnění závazků (Implementační výbor) a široké odborné základně získávání a hodnocení poznatků (např. Vědecký panel, Panel pro technologické a ekonomické vyhodnocování). Dobrá je komunikace s jinými příbuznými environmentálními globálními smlouvami.

Z Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu jsou financovány projekty v zemích, klasifikovaných pro potřebu Montrealského protokolu jako rozvojové státy (státy spadající pod článek 5), mezi něž patří i řada zemí východní Evropy (např. Chorvatsko, Makedonie, Srbsko a Černá Hora).

Multilaterální fond vytváří 51 hospodářsky vyspělých států (nejvíce USA, Japonsko, SRN) úhradou stanovených ročních příspěvků, odvíjejících se od škály příspěvků těchto zemí do ústředního rozpočtu OSN, na tříletá finanční období. Fond začínal v prvním období v letech 1991 – 1993 s objemem finančních prostředků 240 mil. USD, v nynějším období, tj. v letech 2003 – 2005, disponuje sumou 573 mil. USD. Pro rok 2003 bylo alokováno 224 mil. USD, pro rok 2004 částka 191 mil. USD a pro rok 2005 zbývajících 158 mil. USD. Finanční podporu plnění závazků plynoucích z Montrealského protokolu poskytuje rovněž Globální fond pro životní prostředí (GEF). Rada GEF dosud odsouhlasila podporu projektů v 18 státech s transformující se ekonomikou, a to v celkové výši 167 mil. USD. ČR přispívá v tomto období ročně částkou 330 450,34 USD. Doposud Multilaterální fond realizoval investiční a neinvestiční projekty ve výši téměř 1,6 mld. USD, z toho ČR věnovala 5,9 mil. USD. Projekty jsou připravované a realizované ve spolupráci s implementačními agenturami – Organizací OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO), Programem OSN pro životní prostředí (UNEP), Programem OSN pro rozvoj (UNDP) a Světovou bankou.

Montrealský protokol a ČR

ČR využila část svého ročního příspěvku do Multilaterálního fondu (20 %, tj. 66 090,- USD) pro přímou podporu projektu „**Regionální síť národních ozonových jednotek zemí východní Evropy a střední Asie**“, na jehož iniciaci se v podstatné míře podílela. Jedná se o projekt, který má pomoci skupině rozvojových států východní Evropy a střední Asie (Albánie, Arménie, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Chorvatsko, Kyrgyzstán, Makedonie, Moldavsko, Rumunsko, Srb-

sko a Černá Hora) plnit harmonogramy postupného snižování, resp. vyloučení výroby a spotřeby regulovaných látek, ale i s problematikou právního a institucionálního zabezpečení ochrany ozonové vrstvy. Na financování projektu se kromě ČR podílejí Polsko, Maďarsko, Slovensko, Rakousko a Švédsko za koordináční úlohy UNEP.

Česká republika poskytovala v rámci své zahraniční rozvojové pomoci pomoc Ukrajině při vyřazování látek poškozujících ozonovou vrstvu v letech 1998 – 2000 nákladem 9,6 mil. Kč ve spolupráci s UNIDO, podobně i Bělorusku v r. 2001 (2,3 mil. Kč) a Litvě v letech 1998 – 2001 (8 mil. Kč). V letech 2004 – 2006 bude v rámci projektů zahraniční rozvojové pomoci realizován nový projekt zaměřený na vyloučení látek poškozujících ozonovou vrstvu Země na Ukrajině s celkovým rozpočtem 7,3 mil. Kč. Tyto projekty napomohly a napomohou získání trhů pro vývoz technologií průmyslu ČR, které nepoškozují ozonovou vrstvu.

V minulosti byly financovány projekty i ve většině zemí s transformující se ekonomikou včetně ČR prostřednictvím Globálního fondu životního prostředí (Global Environment Facility – GEF) – celkem přes 220 mil. USD. V r. 1994 ČR obdržela grant GEF na technickou pomoc při ukončení výroby regulovaných látek a vybudování kapacit pro přepracování freonových chladiv na léta 1995 – 1997 ve výši 2,3 mil. USD.

Průběh zasedání

Přípravný segment zahájil ministr životního prostředí Keňské republiky Newton Kulundu, jménem Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) přivítal účastníky výkonný tajemník Vídeňské úmluvy o ochraně ozonové vrstvy a Montrealského protokolu (tzv. Ozonového sekretariátu) Marco González. Cílem tohoto segmentu bylo připravit návrhy rozhodnutí pro vrcholné zasedání v takových otázkách jako např. hodnocení plnění Montrealského protokolu, zadání pro studii vyhodnocení fungování finančního mechanismu Montrealského protokolu, úprava Montrealského protokolu s cílem omezit spotřebu methyl-bromidu v rozvojových zemích, schvalování výjimek pro použití látek poškozujících ozonovou vrstvu pro specifické účely, změna Montrealského protokolu upravující povinnost smluvních stran podávat pravidelné zprávy. Pozice smluvních stran k řadě otázek byly velmi odlišné, proto bylo vytvořeno několik pracovních skupin k diskusi o nejsložitějších tématech, řadu z nich se však nepodařilo vyřešit ani během segmentu na vysoké úrovni.

Zasedání na vrcholné úrovni bylo zahájeno novým viceprezidentem Keňské republiky Moodym Aworim, který vyzdvihl úspěšný postup realizace cílů Montrealského protokolu a aktivní spolupráci mnoha států světa při ochraně ozonové vrstvy. Zdůraznil přitom úlohu Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu, který finančně podporuje projekty v rozvojových státech zaměřené na podporu plnění smluvních závazků.

Shafqat Kakakhel, zástupce výkonného ředitele UNEP, ocenil činnost odborných panelů působících v rámci Montrealského protokolu. Zdůraznil potřebu soustředit úsilí na podporu vyloučení používání látek poškozujících ozonovou vrstvu v rozvojových zemích

a zaměřit se mj. na prevenci a odhalování nelegální přepravy látek CFC. Oznámil, že generální tajemník OSN Kofi Annan jmenoval novým výkonným úředníkem Multilaterálního fondu pro plnění Montrealského protokolu dosavadní spolupředsedkyni otevřené pracovní skupiny Montrealského protokolu Marii Nolanovou z Velké Británie.

Na základě doporučení regionální skupiny východoevropských států – smluvních stran Montrealského protokolu – byl vedoucí delegace České republiky, **ministr životního prostředí Libor Ambrozek zvolen prezidentem a členem byra Patnáctého zasedání smluvních stran Montrealského protokolu.** Viceprezidenty byli zvoleni představitelé Nigérie, Dominikánské republiky a USA a zpravodajem zástupce Papuy – Nové Guineje. V minulosti byli prezidenti zasedání za východoevropskou regionální skupinu představitel Bulharska (5. zasedání v r. 1993) a Ruské federace (10. zasedání v r. 1998).

ČR se aktivně v minulosti prezentovala ve volených orgánech Montrealského protokolu, mj. v letech 1999 – 2001 byla členkou Implementačního výboru, v letech 2000 – 2002 zastával představitel České republiky funkci viceprezidenta 12. a 13. zasedání smluvních stran Montrealského protokolu za východoevropskou regionální skupinu, v letech 2002 – 2005 je viceprezidentem 6. konference smluvních stran Vídeňské úmluvy na ochranu ozonové vrstvy. Česká republika je pokládána za zemi s úspěšnou realizací cílů Vídeňské úmluvy a Montrealského protokolu.

Výsledky panelových diskusí

Odborné panely Montrealského protokolu prezentovaly výsledky své činnosti za rok 2002. Vědecký hodnotící panel konstatoval, že množství sloučenin s obsahem chloru ve stratosféře dosáhlo vrcholové hodnoty v letech 1996 – 1998, což se následně odrazilo ve zvětšení ozonové vrstvy nad Antarktidou a ztenčení ozonové vrstvy nad Severním pólem, v následujících letech byl zaznamenán pokles v důsledku realizace opatření Montrealského protokolu vedoucích ke snížení emisí těchto látek. Proto lze očekávat, že pokud budou úspěšně realizována další opatření Montrealského protokolu, dojde k zastavení úbytku ozonové vrstvy a k její regeneraci již v polovině tohoto století. Z výzkumu vyplývá, že je třeba věnovat zvýšenou pozornost zjištěnému nárůstu koncentrace tetrachlormethanu ve stratosféře.

Hodnotící panel environmentálních dopadů věnoval pozornost interakcím mezi porušováním stavu ozonové vrstvy a změnou klimatu. Zvyšování teploty atmosféry urychluje chemické reakce znečišťujících látek v atmosféře, což vede ke zhoršování stavu ozonové vrstvy. Zvýšená intenzita UV záření má nepříznivé účinky na umělé hmoty, gumu, nátěrové hmoty a dřevo, urychluje jejich stárnutí.

Technologický a ekonomický hodnotící panel uvedl, že vyloučení látek CFC, halonů, tetrachlormethanu a methyl-chloroformu od roku 2005 je v rozvojových státech a ve státech s transformující se ekonomikou technicky a ekonomicky možné. Vyloučení v r. 2005 však může zvyšovat požadavky na urych-

lení investic při zavádění technologií nevyužívajících regulované látky a odrazit se ve zvýšených požadavcích na finanční prostředky z Multilaterálního fondu, ale i na zajištění institucionálních kapacit potřebných pro urychlené čerpání prostředků.

Vyloučení látek HCFC, tzv. měkkých freonů, ze spotřeby v nových zařízeních a v servisu od 1. 1. 2004 o 35 % v rozvinutých státech je technicky možné. Rovněž tak zmrazení jejich výroby od 1. ledna 2004 je proveditelné. Zavedení náhrad je však dražší v porovnání s dosud používanými technologiemi a zvyšuje také energetickou náročnost. V tomto směru mohou být využity zkušenosti EU, která již úspěšně vyloučila používání látek HCFC v nových výrobcích chladicích a klimatizačních technik a v jejich servisu.

Celosvětově nejvíce jsou regulované látky obsaženy v pěnových materiálech, chladicích zařízeních a hasicích zařízeních. Tyto regulované látky je třeba znovuzískat, dle možnosti recyklovat a nepotřebné zneškodnit destrukcí. Nové moderní destrukční technologie jsou zaváděny v Austrálii, Kanadě, Evropě a Japonsku. Na zasedání byla projednávána problematika destrukčních technologií pro zneškodňování nepotřebných regulovaných látek a bylo přijato rozhodnutí obsahující stanovené základní podmínky pro příslušné technologické postupy.

V projevech vedoucích jednotlivých delegací byly zdůrazněny jak úspěchy v implementaci protokolu na národní či regionální úrovni, tak nové výzvy, které před smluvními stranami vyvstaly (problém nelegálního obchodu s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu, nutnost posílení regionální a globální výměny informací zaměřené na předcházení a kontrolu tohoto obchodu).

Neshody u methyl-bromidu

Smluvní strany přijaly na 15. zasedání celkem 57 rozhodnutí o podstatných otázkách implementace Protokolu. Avšak návrhy rozhodnutí o řadě diskutovaných otázek souvisejících s problematikou methyl-bromidu nenalezly konsensuální souhlas mezi smluvními stranami.

Evropská unie navrhla doplnění Montrealského protokolu o harmonogram redukce spotřeby methyl-bromidu v rozvojových státech. Vyloučení methyl-bromidu bylo již dříve stanoveno od roku 2015. EU navrhla změnu článku 5 Montrealského protokolu tak, aby došlo v rozvojových státech k 20% redukci spotřeby od roku 2005 vzhledem ke spotřebě v roce 2002, tj. ročně vyloučit asi 7 tis. tun této látky, 60% redukci od roku 2007 a 75% redukci od roku 2009. Rozvojové státy ve svých programech a projektech však vycházejí z předpokladu zachování spotřeby na úrovni roku 2002 v plné výši až do roku 2015. Proto proti navrženému harmonogramu postupné redukce spotřeby methyl-bromidu vznášejí námitky a poukazují na nutnost změn připravovaných nebo již zahájených projektů s potřebou navýšení finančních prostředků.

Konsensu nebylo dosaženo ani v otázce povolení výjimek spotřeby methyl-bromidu. Technologický a ekonomický hodnotící panel obdržel v roce 2003 ke schvá-

lení žádosti o výjimky z regulačních opatření pro spotřebu methyl-bromidu ze 12 států o celkovém objemu 14 000 tun. Panel doporučil smluvním stranám schvalovat výjimky pouze na dobu jednoho roku, a to s přihlédnutím k vývoji a dostupnosti vhodných náhrad methyl-bromidu. Kanada, Nový Zéland a USA preferovaly schvalování víceletých výjimek, přičemž navrhovaly, aby objem povolených výjimek mohl dosáhnout až 30 % spotřeby daného státu v základním roce, tj. v roce 1991. EU a přistupující státy navrhovaly limit ve výši 20 %.

Otevřeným problémem zůstala také potřeba stanovení podmínek pro hodnocení základní potřeby používání methyl-bromidu především v rozvojových státech. V současné době nejsou stanovena přesná kritéria pro hodnocení vhodnosti a dostupnosti náhrad za používaný methyl-bromid. Vzhledem k tomu nelze hodnotit požadavky států na povolení mimořádné spotřeby methyl-bromidu a návrhy projektů na vyloučení spotřeby methyl-bromidu v rozvojových státech s poskytnutím finanční podpory.

Vzhledem k nedořešeným otázkám souvisejícím s methyl-bromidem navrhla hlavní regionální uskupení (EU a přistupující státy, USA, Japonsko a další mimoevropské hospodářsky vyspělé státy a rozvojové státy) dorešit tuto problematiku na mimořádném zasedání smluvních stran v r. 2004. Tento návrh byl přijat a mimořádné zasedání Montrealského protokolu se bude konat ve dnech 24. – 26. března 2004 v kanadském Montrealu. V závěrečné části zasedání byla na základě návrhu členských a přistupujících států EU přijata alespoň deklarace o methyl-bromidu, kde jsou vyzývány smluvní strany, aby přijaly veškerá vhodná opatření k omezení spotřeby methyl-bromidu v souladu s cíli Montrealského protokolu.

16. zasedání se bude konat v Praze

Z hlediska České republiky je důležité rozhodnutí o globální výjimce pro používání látek CFC pro laboratorní a analytické účely. Vzhledem k tomu, že se některé regulované látky CFC dosud v relativně značném množství používají pro laboratorní a analytické účely ve výzkumu, vývoji a kontrole, přičemž v řadě speciálních případů nejsou dosud vhodné náhrady, byla prodloužena doba platnosti globální výjimky použití CFC pro tyto účely do konce roku 2007. Technické komise přitom budou každoročně vyhodnocovat vývoj situace ve využívání výjimky a předkládat zprávu na zasedáních smluvních stran.

Zástupce vedoucího delegace ČR Jiří Hlaváček byl potřetí zvolen předsedou rozpočtového výboru, jehož úkolem bylo zpracovat návrh rozpočtu na rok 2004 a 2005. Rozpočet Montrealského protokolu pro r. 2004 byl schválen ve výši 5 185 353 USD. Příspěvek ČR do něho bude činit 4559 USD, tj. ve stejné výši jako v r. 2003, protože se využijí úspory z 90. let.

Jednoznačně nejvýznamnějším pro Českou republiku bylo rozhodnutí o datu a místě konání Šestnáctého zasedání smluvních stran Montrealského protokolu. V souladu se schválenými zásadami postupu delegace přednesl její vedoucí, ministr životního prostředí, nabídku České republiky hostit **16. zasedání smluvních stran Montrealského protokolu v Praze.**

Nabídka byla přijata s tím, že zasedání proběhne ve dnech **22. – 26. listopadu 2004.**

V průběhu 15. zasedání smluvních stran proto vedla delegace ČR závěrečná jednání o návrhu Dohody mezi vládou České republiky a Programem Organizace spojených národů pro životní prostředí o zajištění zasedání spojených s Šestnáctým zasedáním smluvních stran Montrealského protokolu o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, v souladu s usnesením vlády č. 281. Na základě předběžného souhlasu MZV s textem Dohody byla provedena technická paraafa textu, který byl předložen vládě ČR ke schválení v lednu 2004.

Příprava na 16. zasedání smluvních stran Montrealského protokolu v Praze bude probíhat v souladu s usnesením vlády č. 281 a s harmonogramem přípravy, přijatým Organizačním výborem pro přípravu 16. zasedání na jeho zasedání v červnu 2003. Předsedou Organizačního výboru je ministr životního prostředí a předseda 15. zasedání smluvních stran Libor Ambrozek, výkonným tajemníkem ředitel odboru Evropské unie Jiří Hlaváček, viceprezident 6. konference smluvních stran Vídeňské úmluvy na ochranu ozonové vrstvy. Členy výboru jsou představitelé vybraných odborů a organizací MŽP (OOO, OGV, SOZP, OVV, OVKA, ČHMÚ) a dalších hlavních resortů (MV, MZV, MZdr, MPO) a zájmových skupin (Svaz chladírenské a klimatizační techniky) České republiky. Počátkem ledna 2004 schválila vláda návrh dohody mezi vládou ČR a UNEP o zajištění 16. zasedání smluvních stran a po té byla započata již konkrétní příprava vrcholného jednání této významné mezinárodní environmentální smlouvy v Praze.

JUDr. Jiří Hlaváček,
zástupce vedoucího delegace České republiky
na 15. zasedání smluvních stran Montrealského
protokolu a výkonný tajemník Organizačního
výboru pro přípravu 16. zasedání smluvních
stran Montrealského protokolu, viceprezident
6. konference smluvních stran Vídeňské úmluvy
o ochraně ozonové vrstvy

Legislativní činnost MŽP v roce 2003

V roce 2003 připravilo MŽP řadu návrhů zákonů a nařízení vlády v oblasti ochrany životního prostředí. Dále MŽP ve své působnosti připravilo a vydalo řadu vyhlášek. Hlavním úkolem rozsáhlé normotvorby v tomto roce v zásadě bylo dokončit transpozici práva ES do našeho právního řádu.

Ve Sbírce zákonů byly publikovány tyto právní předpisy:

- zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých zákonů
- zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)
- zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a o změně některých zákonů
- nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování
- nařízení vlády č. 197/2003 Sb., o Plánu odpadového hospodářství ČR
- nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech
- nařízení vlády č. 71/2003 Sb., o stanovení povrchových vod vhodných pro život a reprodukci původních druhů ryb a dalších vodních živočichů a o zjišťování a hodnocení stavu jakosti těchto vod (ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství)
- nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech (ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství)
- nařízení vlády č. 417/2003 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 351/2002 Sb., kterým se stanoví závazné emisní stropy pro některé látky znečišťující ovzduší a způsob přípravy a provádění emisních inventur a emisních projekcí
- nařízení vlády č. 342/2003 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 9/2002 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na výrobky z hlediska emisí hluku (ve spolupráci s Ministerstvem průmyslu a obchodu)
- vyhláška č. 7/2003 Sb., o vodoprávní evidenci (ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství)
- vyhláška č. 139/2003 Sb., o evidenci stavu povrchových a podzemních vod a způsobu ukládání údajů do informačního systému veřejné správy (MZe ve spolupráci s MŽP)
- vyhláška č. 140/2003 Sb., o plánování v oblasti vod (MZe ve spolupráci s MŽP)
- vyhláška č. 159/2003 Sb., kterou se stanoví povrchové vody využívané ke koupání osob (Ministerstvo zdravotnictví v dohodě s MŽP)
- vyhláška č. 105/2003 Sb., o vyhlášení Národní přírodní památky Zbrašovské aragonitové jeskyně a stanovení bližších podmínek její ochrany
- vyhláška č. 332/2003 Sb., kterou se mění vyhláška č. 82/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 16/1997 Sb. (CITES), ve znění pozdějších předpisů.

Návrhy předpisů předané do Parlamentu ČR:

- návrh zákona, kterým se mění zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů – ve spolupráci s MZe
 - návrh zákona, kterým se mění zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů (zákon o odpadech), ve znění pozdějších předpisů
 - návrh zákona, kterým se mění zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech)
 - návrh zákona, kterým se mění zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí)
 - návrh zákona, kterým se mění zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší)
 - návrh zákona, kterým se mění zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky a o změně zákona č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech atd. (zákon o prevenci závažných havárií), ve znění pozdějších předpisů
 - návrh zákona o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty
 - návrh zákona, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů – zamítnut v 3. čtení v PSP
 - návrh zákona o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)
 - návrh zákona o podpoře výroby elektřiny a tepelné energie z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů) – MPO ve spolupráci s MŽP.
- Návrhy právních předpisů předané do vlády:**
- návrh zákona o hodnocení a snižování hluku v životním prostředí (MZdrav. ve spol. s MŽP)
 - návrh nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 350/2002 Sb., kterým se stanoví imisní limity a podmínky a způsob sledování, posuzování, hodnocení a řízení kvality ovzduší
 - návrh nařízení vlády o Národním programu snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidu dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší
 - návrh nařízení vlády o pravidlech pro poskytování dotací provozovatelům zoologických zahrad.

JUDr. Jana Prchalová, ředitelka legislativního odboru MŽP

Rok 2003 v životním prostředí

Rok 2003 přinesl v oblasti životního prostředí řadu úspěchů – například vláda schválila průlomový plán odpadového hospodářství, sněmovna začala projednávat zákon o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů, který by měl stimulovat rozvoj tohoto odvětví, Šumavský národní park má teze nové koncepce a nového ředitele, který by je měl naplňovat. Na druhou stranu sněmovna neschválila novelu zákona o ochraně přírody, která by do českého právního řádu zakomponovala takzvanou soustavu Natura 2000. Sněmovna naopak schválila novelu zákona o vnitrozemské plavbě, která v rozporu s evropskými pravidly umožní výstavbu vodních děl bez ohledu na jejich dopady na přírodu.

- Významným krokem je schválení **Plánu odpadového hospodářství** vládou. Ministerstvo životního prostředí zde vytyčilo velmi ambiciózní cíle – například zvýšit využívání odpadů s upřednostněním recyklace na 55 % všech vznikajících odpadů do roku 2012 a zvýšit materiálové využití komunálních odpadů na 50 % do roku 2010 ve srovnání s rokem 2000, snížit hmotnostní podíl odpadů ukládaných na skládky o 20 % do roku 2010 ve srovnání s rokem 2000 – a vláda tyto cíle vzala za svoje. Nyní se připravují krajské plány odpadového hospodářství, které by měly být s dokumentem přijatým vládou v souladu.
- V dohodě s MPO se podařilo vyjednat takovou podobu **zákona o podpoře obnovitelných zdrojů**, která by mohla skutečně efektivně stimulovat rozvoj tohoto energetického odvětví. Zákon dá výrobcům elektřiny a tepla jistotu stabilního prostředí, což by mělo vést k vyšším investicím ze soukromých zdrojů v této oblasti. Podpora obnovitelných zdrojů energie přináší technologický rozvoj, zvýšení konkurenceschopnosti, efektivní využití zemědělské půdy, pracovní příležitosti zejména pro regiony ohrožené nezaměstnaností, vyšší soběstačnost obcí a regionů, snížení závislosti na dovozu, zlepšení životního prostředí, ochranu klimatu.
- MŽP připravilo **návrh energetické politiky**, který doložil, že spotřebu energie lze pokrýt bez bourání vesnic kvůli uhelným dolům i nových jaderných reaktorů a přitom snížit vysoké české emise oxidu uhličitého, který přispívá ke globálním změnám klimatu.
- Mezi priority MŽP patří **krajinotvorné programy**. Zdravá krajina se totiž dokáže s extrémními klimatickými jevy jako jsou sucha či povodně lépe vypořádat. Programy jsou zaměřeny na konkrétní opatření – třeba vysazování remízků, revitalizaci napřímených koryt potoků a podobně. Oba krajinotvorné programy byly v roce 2003 ve srovnání s rokem 2002 finančně posíleny. Program revitalizace říčních systémů byl zvýšen z přibližně 404 mil. Kč v roce 2002 na přibližně 576 mil. Kč v roce 2003, Program péče o krajinu pak ze 107 mil. Kč na 209 mil. Kč. Obdobné objemy finančních prostředků jako v roce 2003 lze očekávat u krajinotvorných programů i v roce 2004.
- Ministerstvo životního prostředí vypracovalo po letech sporů teze nové koncepce péče o **Národní park Šumava**. Respektují mezinárodní standardy a zároveň i místní podmínky. Důležitým partnerem při jejich naplňování budou šumavské obce, které s nimi vyjádřily souhlas. Ministr životního prostředí navíc inicioval vznik speciálního programu Státního fondu životního prostředí zaměřeného právě na obce v národních parcích. Ty by tak mohly například získat dotaci na stavbu čistíren odpadních vod a sběrných dvorů ve výši až 80 % plánovaných investic. Ministrovi se už v roce 2003 podařilo získat do rozpočtu 5,6 milionu korun na ušlé daně z nemovitostí pro obce ve všech národních parcích. Od Nového roku má Šumavský národní park nového ředitele, který je jmenován na základě výběrového řízení. Je jím Alois Pavlíčko.
- Posílení role Ministerstva životního prostředí při **odstraňování starých ekologických zátěží** – důsledek nové společné směrnice Fondu národního majetku a MŽP. Ta převádí odborné kompetence v procesu kontroly a posuzování odstraňování starých ekologických zátěží vzniklých před privatizací a hrazených FNM kompletně na MŽP, odbor ekologických škod. Při odstraňování zátěží se bude postupovat podle priorit, které stanovuje MŽP v souladu s ochranou životního prostředí.
- **Ozeleňování veřejné správy:** na ministerstvu životního prostředí i v jeho resortních organizacích se v běžném úředním provozu používá recyklovaný papír od prosince 2002 a po zhodnocení všech kladů i záporů se úřad rozhodl používat jej i nadále. Ministr životního prostředí zaslal všem svým resortním kolegům, hejtmanům krajů, předsedům obou parlamentních komor i předsedům parlamentních klubů dopis, v němž je informoval o zkušenostech MŽP s používáním recyklovaného papíru a zároveň je také požádal, aby zvážili možnost používat recyklovaný papír na svých úřadech. Recyklovaný papír začal již používat i Senát i řada městských úřadů. MŽP také používá ekologicky šetrné výrobky, na akcích pořádaných MŽP se nepoužívají jednorázové lahve a preferuje se občerstvení z produktů ekologického zemědělství.
- Na základě návrhu MŽP byla zřízena **Rada vlády pro trvale udržitelný rozvoj**, která připraví strategii České republiky v této oblasti.
- Senát schválil návrh na ratifikaci **Aarhuské úmluvy** o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Pokud ratifikaci schválí i sněmovna, posílí to demokratické právo občanů vyjadřovat se k rozhodování o místě, kde žijí.
- Sněmovnou prošly (kromě jednoho) všechny **zákony, které MŽP předložilo**. Jednalo se především o novely zákonů, které jsou potřeba v souvislosti se vstupem do EU (například novela zákona o prevenci závažných havárií, novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí atd.)

- Poslanecká sněmovna odmítla návrh, aby MŽP poprvé od roku 1995 přišlo o kompetence a aby ekologická stanoviska ke svým vlastním návrhům vládních koncepcí a programů si napříště připravovaly jednotlivé resorty samy.
- Zřejmě největším neúspěchem je zamítnutí **novely zákona o ochraně přírody** (zákon neprošel o jeden hlas). Proti překvapivě hlasovali i někteří poslanci vládní koalice, ačkoli vyhlášení soustavy Natura 2000 je i součástí Programového prohlášení vlády. Sněmovna svým hlasováním

výrazně zkomplikovala splnění našich závazků vůči Evropské unii. Navíc paradoxně znemožnila, aby soukromí vlastníci dostávali kompenzace za případné ztráty, které jim způsobí hospodaření v chráněných územích. A v neposlední řadě ohrozila i možnost čerpání ze Strukturálních a Kohezního fondu – zde se totiž musí dokazovat soulad projektu se soustavou Natura 2000, oficiálně vyhlášenou podle zákona.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Informace o 16. zasedání Mezinárodní komise pro ochranu Labe

Ve dnech 21. až 22. října 2003 se v Erfurtu konalo 16. zasedání Mezinárodní komise pro ochranu Labe. K nejdůležitějším bodům programu patřila aktualizace „Akčního plánu povodňové ochrany v povodí Labe“, spolupráce MKOL s nevládními organizacemi a jejich zapojení do činnosti MKOL, implementace Rámcové směrnice EU o vodní politice EU v povodí Labe a kontrola plnění „Akčního programu Labe“.

Po podrobném rozboru srpnové povodně a na základě nově získaných poznatků byl schválen aktualizovaný „**Akční plán povodňové ochrany v povodí Labe**“. Nejdůležitější témata v tomto dokumentu se týkají obnovy bývalých záplavových ploch, vytvoření dalších retenčních prostor podél toku Labe a modernizace technického vybavení za účelem poskytování kvalitnějších informací o možnosti vzniku povodňových situací.

Do konce roku 2003 připraví MKOL publikaci „**Dokumentace povodně v povodí Labe v srpnu 2002**“, která bude obsahovat celkové hodnocení katastrofální povodně z roku 2002.

Novou skutečností byla účast nevládních organizací z České republiky a ze Spolkové republiky Německo na zasedání a jejich zapojení do práce MKOL. Nevládní organizace se budou účastnit plenných zasedání a zasedání pracovních skupin MKOL i v budoucnu.

Mezi významné body 16. zasedání patřilo rovněž plnění úkolů vyplývajících z Rámcové směrnice EU

o vodní politice v povodí Labe. V rámci MKOL se práce na implementaci Rámcové směrnice soustřeďují především na odsouhlasení postupu při realizaci analýzy charakteristik oblasti povodí, které budou základem pro společný plán povodí zároveň s programem opatření pro mezinárodní oblast povodí Labe.

Na 16. zasedání MKOL byla předložena „**Třetí zpráva o plnění Akčního programu Labe**“, která bilancuje období let 2000 – 2002. Z této zprávy vyplývá, že v letech 2000 – 2002 bylo dosaženo dalšího pokroku při snižování znečištění vod v povodí Labe, zlepšování jakosti vody v Labi, zlepšování ekologické situace v poříčních nivách a při ochraně před havarijním znečištěním. Nadále však zůstává problematickým difúzní vnos dusíku do vodních toků v povodí Labe ze zemědělsky využívaných ploch.

Z jednání vyplynulo, že stěžejním úkolem budoucí ochrany vod v povodí Labe bude v první řadě implementace Rámcové směrnice EU o vodní politice a zlepšování povodňové ochrany v povodí Labe, které bude od května 2004 celé součástí území rozšířené Evropské unie.

Bylo dohodnuto, že příští, tj. 17. zasedání MKOL, se bude konat v říjnu roku 2004 ve Spolkové republice Německo v Lipsku.

Po ukončení 16. zasedání MKOL se konala tisková konference prezidenta MKOL, pana Dr. Helmuta Blöcha.

(z materiálů odboru ochrany vod MŽP)

Ekologicky šetrné výrobky v roce 2003

Agentura pro EŠV přijala v roce 2003 24 přihlášek pro propůjčení ochranné známky „Ekologicky šetrný výrobek“. Zkontrolovala dokumentaci prokazující splnění stanovených kritérií a na závěr výběrového řízení předložila ministru souhrnné zprávy s kladným vyjádřením k udělení ekoznačky. Ministr ve všech případech vyjádřil souhlas podpisem certifikátů EŠV.

Celkem tak byl předán certifikát EŠV 24 výrobcům, které přihlásilo k hodnocení šestnáct firem. Z nich je jedenáct českých výrobců a pět firem jsou dovozci zahraničních výrobků pocházejících ve čtyřech případech ze SRN a v jednom ze Švédska.

Byla revidována osm směrnic MŽP, které obsahují požadavky pro udělení ekoznačky. Revize se týkala především aktualizace zkušebních metod, předpisů

a harmonizace požadavků a kritérií s obdobnými výrobkovými kategoriemi programu ekoznačení EU.

V souvislosti s revizemi směrnic proběhla i revize příslušných licenčních smluv uzavřených s držiteli ekoznačky. Některé byly v souladu s prodloužením platnosti kritérií prodlouženy, u jiných produktů, konkrétně plynových kotlů výrobního družstva Destila Brno, byly licenční smlouvy ukončeny.

Celkem má tedy Agentura a Národní program uzavřeno 155 licencí se 72 držiteli ekoznačky – výrobci nebo dovozci. Licence představují více než 300 označených druhů a typových řad výrobků.

*Ing. Petr Šaifrid,
vedoucí Agentury pro EŠV,
Český ekologický ústav*

Zasedání Světové sítě označování ekologicky šetrných výrobků

V týdnu od 20. do 24. října 2003 proběhlo v Praze výroční zasedání organizace GEN (Global Eco-labelling Network). První stručnou informaci o této události uveřejnil Zpravodaj v čísle 12/2003. Nyní přinášíme podrobnější materiál.

Organizace GEN byla založena v roce 1994 jako nezisková nevládní organizace. V současné době ji tvoří 26 členů a další tři spolupracující organizace. Na tomto v pořadí již desátém shromáždění se sešli zástupci téměř všech národních a nadnárodních programů ekoznačení, aby prodiskutovali mnoho témat, vztahujících se nejen k udělování ekoznaček, ale také k „zelenému nakupování“, „ozeleňování“ státní a veřejné správy, podpoře udržitelné spotřeby apod.

Přítomni byli členové GEN z Austrálie, Kanady, Chorvatska, Dánska, Filipín, Německa, Hongkongu, Japonska, Koreje, Nového Zélandu, Norska, Španělska, Švédska, Tchajwanu a Thajska, zástupci mezinárodních organizací, jako je ICLEI, českých ministerstev, několika firem a mnoho dalších.

Zelené nakupování

Celé týdenní zasedání bylo rozděleno do dvou hlavních bloků. První z nich, který byl zároveň prvním dnem celého zasedání, byl věnovaný prezentacím, zejména na téma „zeleného nakupování“.

Dopoledne patřilo České republice. Zástupci MŽP, Agentury pro ekologicky šetrné výrobky a Rady programu Česká kvalita, přednesli prezentace, věnované Dobrovolným nástrojům sloužícím k ochraně životního prostředí užívaných v České republice (Ing. Petr Nahodil), Národnímu programu ekoznačení (Petr Saifrid), České ekoznačce a Programu Česká kvalita (Ing. Pavel Ryšánek), Vládnímu nařízení č. 720/2000 (Ing. Immo Bellman) a Otázce reklamy, priorit a podpory ekologicky šetrných výrobků ze strany MŽP (Bc. Jakub Kašpar).

Odpoledne přišli na řadu zástupci některých členských zemí GEN a další zahraniční hosté. Své strategie a činnosti v oblasti „zeleného nakupování“ a výhody nakupování a používání ekologicky šetrných výrobků představili zástupci Kanady, Tchajwanu, Švédska a ICLEI.

Úspěchy a neúspěchy národních programů

Druhý den se sešli všichni zástupci jednotlivých národních programů organizace GEN, aby přednesli své projevy na téma „Úspěchy, neúspěchy a výzvy našeho národního programu“. Shrnutí všech těchto prezentací ukázalo, že se všichni vesměs potýkají s výzvami a problémy podobného rázu, jako je touha více spolupracovat s ostatními programy, touha po větší vládní podpoře (finanční), po větším uznání ekoznaček na trhu, po větším zájmu o ekoznačku ze strany veřejnosti ... Zmiňované úspěchy byly pro většinu programů také společné. Mezi nejčastěji zmiňované patřily: vývoj nových kritérií, vzrůstající zájem o ekoznačku mezi výrobci, nárůst počtu nově označených výrobků, počátek vzájemného uznávání hodnotících kritérií mezi některými programy, účast na činnostech, týkajících se „zeleného nakupování“ veřejné a státní správy ...

V rámci druhého dne byly také předány dvě ekoznačky novým výrobkům – kancelářskému nábytku firmy Truhlářství Profil a Leně Natur Zenitu Čáslav – a přečten otevřený dopis a svolání Ministra životního prostředí České republiky všem účastníkům konference (viz Zpravodaj 12/2003, str. 16 a 17).

Budoucnost GEN

Zbytek týdne byl věnovaný internímu zasedání členů GEN, kde byla projednávána budoucnost organizace. Jako stěžejní pro další úspěšný rozvoj ekoznačení ve světě se ukazuje potřeba vzájemného uznávání všech ekoznaček. Pro to je ale nutné, aby byla rozvíjena společná kritéria, nebo kritéria všemi uznávaná, a to především pro ty typy výrobků, s nimiž se obchoduje opravdu v celosvětovém měřítku. Některé asijské národní programy (Japonsko, Korea, Thajsko, Tchajwan) předvedly svoji koncepci vzájemného uznávání a hodnocení, která by mohla sloužit jako vzor pro další postup v tomto směru. S otázkou vzájemného uznávání a hodnocení souvisí i téma samotného loga. Bylo rozhodnuto, že zásadní pro většinu programů je zachování jejich národního loga, ale že je zároveň nutné zdůraznit i členství v organizaci GEN. Konkrétní podoba takového národní/globálního loga je tedy dalším úkolem do budoucnosti.

Během zasedání byli také členové GEN seznámeni s připravovanými databázemi chemických prvků a některých výrobních kategorií, které budou po dokončení sloužit nejen jednotlivým programům k ulehčení jejich práce, ale také široké veřejnosti.

Mezi slavnostnější okamžiky tohoto zasedání, které se neslo ve velmi přátelském duchu, bylo přijetí nového člena, kterým se stal Filipínský program ekoznačení, a volba nového předsedy GEN. Johna Polaka z kanadského programu Terrachoice po třiletém předsedání vystřídala Dr. Ning Yu z Tchajwanu.

V rámci týdenního programu měli účastníci konference také možnost prohlédnout si historické centrum Prahy a navštívit továrnu na výrobu izolačních, fasádních a klimatizačních systémů CIUR v Brandýse nad Labem, která je prvním držitelem značky Ekologicky šetrný výrobek v České republice.

Všichni hosté výročního zasedání hodnotili celý týden jako velmi úspěšný a užitečný nejen pro organizaci GEN jako celek, ale také jako velmi užitečný pro každý jednotlivý program. Důvody, pro které se toto zasedání každoročně koná (výměna informací, navazání nových kontaktů a hledání cesty pro zlepšení postavení ekologicky šetrných výrobků) byly zcela určitě naplněny. Česká republika, Praha a Ministerstvo životního prostředí byly pro všechny (soudě podle jejich děkovných dopisů) dokonalým a pozorným hostitelem, který zajistě napomohl úspěšnosti celého zasedání.

**Ing. Petr Saifrid,
vedoucí Agentury pro EŠV,
Český ekologický ústav**

Ochrana životního prostředí v obcích po vstupu do EU prostřednictvím kompetencí podle stavebních předpisů a posuzování vlivů na životní prostředí

V současné době překročil počet předpisů k ochraně životního prostředí číslo 150 a budou přibývat další. Pojednávají jednak ochranu dílčích složek životního prostředí jako vody, půdy, ovzduší, horninového prostředí, lesů, problematiku dílčích rizik jako chemických látek, havárií apod., ale exkluzivní postavení mezi nimi mají předpisy, zabývající se problematikou životního prostředí průřezově, tedy všemi složkami a vlivy najednou na více či méně obecné úrovni.

Jsou jimi Ústava České republiky s Listinou základních práv a svobod, zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu („stavební zákon“), ve znění pozdějších novelizací, zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů koncepcí a programů na životní prostředí, v platném znění, zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů (záměrů) na životní prostředí a zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění. K provedení stavebního zákona, zákona o posuzování vlivů na životní prostředí a o integrované prevenci a regulaci znečištění jsou pak ještě vydány prováděcí vyhlášky.

Správně využívat zákony

Zatímco kompetence obcí a občanských komunit obcí jsou podle speciálních zákonů na ochranu jednotlivých složek prostředí do značné míry omezené, protože těžiště obhajoby veřejných zájmů je v odborné rovině a hájí je obvykle orgány státní správy nebo jimi zřízené odborné organizace, kompetence obcí a veřejnosti podle těchto komplexních, průřezových zákonů jsou daleko snáze uchopitelné. Nazírají totiž problematiku ochrany životního prostředí komplexně a navíc **prizmatem území a prostoru**, které tvoří naše žité životní prostředí tak, jak je i ve skutečnosti vnímáme. Proto je třeba se naučit právě tyto nástroje co nejlépe využívat. Právě v procesech podle těchto předpisů se rozhoduje o tom, jaké stavby a činnosti budou umístěny v našem okolí, jaký budou mít vliv na naše životní prostředí, co ze závad v organismu obcí bude odstraněno nebo „opraveno“ nebo naopak co ze staveb a zařízení zatím v obci chybějících bude doplněno a jak, co ze zděděných stávajících kulturních a přírodních prvků našeho prostředí, tedy zástavby a utváření obce nebo z krajiny a přírody okolí, stojí za ochranu a co nikoliv, jak bude zajištěna občanská a technická infrastruktura obce, její dopravní obsluha, rekreační, sportovní, kulturní příležitosti pro regeneraci sil obyvatel a návštěvníků apod.

Při využívání kompetencí a procedur podle těchto legislativních nástrojů mají a po přijetí připravovaných znění nového stavebního zákona a novely zákona č. 100/2001 Sb. zejména budou mít odlišné postavení obce s rozšířenou působností, které budou disponovat úplnou pravomocí stavebního úřadu a úřadu územního plánování, od obcí, kde bude jen stavební úřad (bez pořizovatelských pravomocí) a ještě více od ostatních obcí, kde nebude ani stavební úřad. I tyto obce však hrají v procesech podle těchto zákonů důležitou roli. Jejich orgány samosprávy se

k procesním krokům při projednávání koncepcí, plánů i záměrů **vyjadřují**, přičemž se očekává, že **přispějí vlastními znalostmi** o řešeném problému a **hájí důležité místní zájmy**, jednak **oznamováním informací o vedených řízeních a jednáních zprostředkují informování a možnost účasti občanů** podílet se svými vědomostmi o problému a jeho souvislostech a hájit legitimní soukromé zájmy.

Osud ve vlastních rukou

Obce s rozšířenou působností mají možnost vytvářet pro sebe a další obce ve svém správním obvodu **územně plánovací podklady, dokumentaci a další koncepční materiály**, projednávat je s dotčenými správními úřady a s veřejností a tím mají do značné míry vývoj svého prostředí daleko víc „ve vlastních rukou“. Je třeba této aktivní legitimace co nejlépe využívat, vytvořit si potřebný odborný aparát nebo skupinu aktivních spolupracovníků a odborných poradců, odložit „ostych“ a pasivitu ve vztahu k předkladatelům nejrozumnějších nápadů, záměrů, žádostí. Nikoliv kuloárovou politikou, ale právě otevřeností k veřejnosti, prodiskutováním veřejných záležitostí se obecní reprezentace a správní aparát stává silným. Je proto zapotřebí znát dobře a využívat co nejlépe procedury předepsané v předpisech pro vyjednávání se státními orgány, s jinými samosprávnými orgány, jako jsou sousední obce, kraj, s veřejností, podnikatelskou sférou, zájmovými organizacemi a osvojit si pořizování, projednávání a schvalování rozvojových dokumentů obcí podle platných předpisů tak, aby nejen splňovaly formální obsahové náležitosti podle předpisů, ale aby nebyly napadány a zpochybňovány z hlediska řádného projednání a splněním požadavků Aarhuské úmluvy mohly sloužit i jako podklady pro získávání prostředků ze státního rozpočtu a dalších státních fondů, ale také z předstupních a po vstupu ČR do EU i ostatních fondů EU.

Posuzování vlivů na životní prostředí se rozšiřuje

Směrnice EU 2001/42/ES o posuzování vlivů určitých plánů a programů na životní prostředí rozšiřuje oblast posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí z dosavadních územních plánů velkých územních celků a celostátních koncepcí v oblastech energetiky, dopravy, zemědělství, nakládání s odpady, těžby a zpracování nerostů, rekreace a turistiky i na regionální a lokální koncepcce, plány a programy, a věcně vedle již jmenovaných i na koncepcce v oblastech lesního a vodního hospodářství, rybářství, průmyslu, telekomunikací, územní plány obcí a dokumenty regionálního rozvoje. Celokrajské koncepcce a koncepcce dotýkající se území národních

parků a chráněných krajinných oblastí bude podle připravované novely zákona č. 100/2001 Sb. posuzovat MŽP, ostatní (netýkající se předešlého, nebo celého území kraje) koncepce pro mikroregiony a lokální budou posuzovat krajské úřady. K nim se budou vyjadřovat dotčené obce a veřejnost, přičemž „dotčenými“ se nemyslí jen ty, kde jsou koncepce či záměry v nich obsažené přímo umístěny, ale i ty, kam až mohou sahat jejich vlivy na životní prostředí. To mohou být i obce sousední, sousední kraj a jeho obce a dokonce i sousední stát. Proto se novelou zavádí procesní pravidla i pro přeshraniční posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí a v návrhu nového stavebního zákona i účast orgánů sousedních správních úřadů. Je to oproti stávajícím zvyklostem mnohem náročnější agenda, mnohem víc práce. Tyto předpisy však nejsou vytvářeny pro ochranu zájmů úředníků a volených orgánů samospráv, ale na ochranu zájmů občanů v demokratických podmínkách. Může se nám to jako úředníkům nelíbit, ale v civilizovaných zemích to tak funguje a „zájmy lidu“ jsou tak ochráněny v kombinaci s opravnými prostředky danými správním řádem, speciálními předpisy, až po přezkum nezávislým soudem mnohem lépe, než dříve.

Šťěstí bude přát připraveným

Zatím se u nás tyto principy využívaly a rozvíjely nejvíce v rámci dobrovolných aktivit typu programů

„Obnovy venkova“. Tam je praxe přípravy potřebných dokumentů pro získání státní nebo mezinárodní podpory s účastí odborníků, ale i s velmi aktivní účastí veřejnosti již samozřejmostí. Musíme se naučit chovat se podobně i u ostatních vyjmenovaných koncepcí, umět vážit environmentální, sociální i ekonomické aspekty věci. Neboť můžeme sice do všeho mluvit a klást požadavky, ale dnes už musíme také vědět, **kdo to zaplatí**. Už to vždy nebude všeobshahující a vše řídící stát, ale musí být vyjednáno, co mohou zaplatit kraj, obec, soukromé subjekty a zda na něco lze použít státní i mezinárodní fondy, bankovní úvěry apod., zda jsou obce schopné úvěry splácet atd. Musí tedy být přístupy dnes daleko odpovědnější. Mentalita některých lidí je však ještě v „hlubokém socialismu“ a domnívají se, že jako dříve „nic není nemožné“. Orgány státní správy však dnes mohou konat jen v rámci ústavou a zákony vymezených pravomocí a daleko větší prostor pro iniciativu musí přebírat samospráva a občanská svépomoc a aktivita. Někde už se probudili, jinde jakoby „chcíp pes“. Šťěstí ovšem bude napříště přát jen aktivním a připraveným obcím, komunikujícím dobře jak se svými vlastními občany a voliči, tak se státními orgány a dalšími institucemi.

*Ing. arch. Martin Říha,
ředitel odboru SEA MŽP*

Finanční pomoc při prevenci a stabilizaci svahových sesuvů

Speciální dotační program pro obce, který je zaměřen na aktivní prevenci svahových sesuvů a řízení skal, zpracovalo Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s resortem financí.

Stabilizace a monitoring těchto jevů jsou totiž značně finančně náročné a dosahují řádu desítek milionů korun. Proto není v silách místních samospráv a ani vlastníků pozemků tuto problematiku řešit bez státní pomoci.

Program je prozatím časově limitován rokem 2007. Pro první rok je k dispozici finanční částka 74 mil. Kč, v dalších letech každoročně 224 mil. Kč. Program bude pravidelně vyhodnocován.

Potřeba speciálního dotačního titulu vznikla v souvislosti se stále častějším výskytem extrémních výkyvů klimatu – příkladem mohou být sesuvy na Vsetínsku po povodních v roce 1997 nebo řízení skalních bloků v Hřensku.

Z těchto důvodů zpracovalo Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem financí speciálně zaměřený dotační podprogram v rámci programu ISPROFIN (Informační systém programů financování), určený obcím a obcím s rozšířenou působností.

Podprogram č. 215124 s názvem „**Řešení nestabilit svahů v ČR**“ bude zahájen v roce 2004 a potrvá do roku 2007. Je účelově a věcně rozvržen do dvou samostatných dílčích projektů:

- č. 215124-1 Dokumentace a mapování svahových pohybů v ČR

Projekt je přímo zaměřen na prevenci před negativními důsledky svahových pohybů. Spočívá v provádění účelového inženýrsko-geologického mapování v ohrožených oblastech s cílem rajonizace území z hlediska jeho ohrožení sesuvnými jevy a dalšími geologickými riziky. Výsledné informace budou sloužit především orgánům státní správy a samospráv při tvorbě územních plánů a jako odborný podklad pro rozhodování.

- č. 215124-2 Řešení stabilizace svahů na území ČR, jejich geologický průzkum a monitoring

Tento dílčí projekt bude zajišťovat technické řešení stabilizace konkrétních rizikových a havarijních lokalit svahových nestabilit. Finanční pomoc je určena obcím, případně obcím s rozšířenou působností. Finanční prostředky budou příjemcům uvolňovány postupně v závislosti na řešení dílčích kroků stabilizačních opatření v členění: geologický průzkum, projekce, stabilizace a monitoring. Termín k podání žádosti je vždy **do 30. dubna příslušného roku**, samozřejmostí je splnění podmínek a kritérií předepsaných pro přiznání podpory. Výše podpory je stanovena maximálně do 90 % nákladů akce.

Podrobnější informace lze získat na webové stránce MŽP www.env.cz (geologie, rizikové faktory ŽP, svahové nestability a zde podprogram č. 215124).

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Lesy a mezinárodní jednání o jejich ochraně

Vzhledem k tomu, že lesy patří z hlediska biologické rozmanitosti k nejbohatším ekosystémům a zároveň z celosvětového hlediska k nejvíce ohroženým, projevíly se již při jednání vrcholné Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Rio de Janeiru v r. 1992 snahy po přijetí mezinárodního dokumentu na jejich ochranu. Na rozdíl od změny klimatu a biologické rozmanitosti, kde byly přijaty mezinárodní úmluvy, ale nebylo o lesích dosaženo dohody, především kvůli výrazné polarizaci názorů mezi Severem a Jihem.

Přijaty byly pouze právně nezávazné tzv. „lesnické principy“ (Forest Principles), týkající se hospodaření, ochrany a udržitelného využívání všech typů lesů. Kromě toho se lesů dotýká kapitola 11 na konferenci přijaté Agendy 21, pojednávající o opatřeních proti odlesňování.

Mezivládní panel o lesích

Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD), ustanovená pro naplňování závěrů z Ria, rozhodla na svém třetím zasedání v dubnu 1995 o pokračování mezinárodních jednání o lesích a ustavila tzv. Mezivládní panel o lesích (IPF). Jeho program byl zaměřen do pěti oblastí:

1. Naplňování rozhodnutí UNCED o lesích na mezinárodní i národní úrovni.
2. Zajištění mezinárodní spolupráce v otázkách financování a přenosu technologií.
3. Podpora vědeckého výzkumu, hodnocení lesů a vývoje kritérií a indikátorů pro udržitelný rozvoj lesů.
4. Vazba obchodu a životního prostředí ve vztahu k lesním produktům a službám.
5. Mezinárodní organizace a nadstátní instituce zaměřené na lesy, jakož i další opatření, včetně právních nástrojů.

Mezivládní panel o lesích měl mandát pro dvouleté období (1995 – 1997), v němž se sešel celkem čtyřikrát: 11. – 15. 9. 1995 v New Yorku, 11. – 22. 3. 1996 a 9. – 20. 9. 1996 v Ženevě, 11. – 21. 2. 1997 v New Yorku. Z těchto zasedání vzešlo na 140 návrhů a doporučení týkajících se 12 programových bodů, především udržitelného obhospodařování lesů, včetně národních lesnických programů, zjišťování stavu lesů, kritérií a indikátorů, tradičních znalostí v hospodaření a využívání lesů a příčin odlesňování. Jednání vyústila v řadu iniciativ na podporu lesů, v návaznosti na činnost dalších mezinárodních či specializovaných organizací a institucí a mezinárodních úmluv.

Mezivládní fórum o lesích

Závěrečnou zprávu o své činnosti předal IPF pátému zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj, které se konalo v dubnu 1997. Ta na jejím základě vybrala doporučení, jež byla předložena zvláštnímu zasedání Valného shromáždění OSN (UNGASS, New York, červen 1997), věnovanému otázkám životního prostředí. Toto zasedání rozhodlo o pokračování mezinárodního jednání o lesích. Ekonomická a sociální rada OSN (ECOSOC) svou rezolucí 1997/65 ustavila Mezivládní fórum o lesích (IFF), které navázalo na činnost Mezivládního panelu o lesích (IPF)

s cílem přijmout na mezinárodní úrovni opatření zajišťující ochranu a udržitelný rozvoj všech typů lesů a jejich obhospodařování v tomto duchu. Zaměřilo se na nedořešené okruhy otázek a jeho jednání měla vyústit v přijetí mezinárodního právně závazného dokumentu. Činnost se soustředila do tří tematických okruhů:

- I. Plnění návrhů činností předložených IPF, monitorování a hodnocení hospodaření, ochrany a udržitelného rozvoje všech typů lesů.
- II. Řešení záležitostí, které zůstaly otevřené po ukončení mandátu IPF.
- III. Mezinárodní opatření a mechanismy podporující hospodaření, ochranu a udržitelný rozvoj všech typů lesů.

První zasedání IFF se konalo v New Yorku ve dnech 1. 10. – 3. 10. 1997. Byl na něm především schválen pracovní program zaměřený do tří výše uvedených kategorií.

Druhé zasedání IFF se uskutečnilo v Ženevě 24. 8. – 4. 9. 1998. Zaměřilo se na vybraná témata kategorie I a II, především na akce navržené IPF, vztah obchodu a životního prostředí, přenos technologií příznivých životnímu prostředí a umožňujících udržitelné hospodaření v lesích, na činnost mezinárodních a regionálních organizací související s otázkami lesů a jejich vzájemnou koordinaci. Diskutovány byly otázky hodnocení výnosů z lesů, ekonomických nástrojů, finančních zdrojů, vlastnictví lesů, produkčních i mimoprodukčních funkcí lesů, obnovy lesů a příčin odlesňování, systému lesních chráněných území. Pozornost byla rovněž věnována mezinárodním opatřením na ochranu a udržitelný rozvoj lesů. Uvedená témata zůstala otevřena pro pokračující jednání na následujících zasedáních IFF.

Třetí zasedání IFF se konalo opět v Ženevě ve dnech 3. 5. – 14. 5. 1999. Projednávalo záležitosti spadající do všech tří hlavních kategorií. Pokud jde o plnění závěrů IPF, doporučilo věnovat pozornost úloze lesů v oblasti sociální a životního prostředí, zajištění finančních zdrojů a pomoci rozvojovým zemím s nízkou lesnatostí prostřednictvím oficiální rozvojové pomoci (ODA). Zdůraznilo význam národních lesnických programů jako nástrojů pro řešení otázek lesů na úrovni jednotlivých států, jakož i regionálních a mezinárodních iniciativ v oblasti nadnárodní. V souvislosti s monitorováním vlivů znečištění ovzduší na lesy byl zdůrazněn přínos nového protokolu k Úmluvě o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států. V druhé kategorii pokračovalo projednávání otázek finančních zdrojů, příčin odlesňování, ochrany lesů, včetně chráněných lesních území, lesnického výzkumu, ekonomických

nástrojů a hodnocení výnosů z lesů. Hlavní diskuse se soustředila na dvě témata započatá na druhém zasedání IFF – vztah obchodu a životního prostředí a přenos technologií příznivých pro životní prostředí. Nejsložitějším se ukázalo projednávání třetí kategorie, tj. mezinárodního uspořádání a mechanismů zajišťujících ochranu a udržitelný rozvoj lesů. Navržený text obsahoval řadu nedořešených otázek v podobě hranatých závorek.

Čtvrté, závěrečné zasedání IFF se konalo v New Yorku ve dnech 31.1. – 11. 2. 2000. Bylo zaměřeno na plnění návrhů IPF, monitorování tohoto procesu, otázky finančních zdrojů, přenosu vhodných technologií umožňujících udržitelné obhospodařování lesů, přehled činnosti mezinárodních a regionálních organizací vztahujících se k lesům a zejména pak na mezinárodní opatření a mechanismy podporující ochranu a udržitelný rozvoj všech typů lesů.

Fórum OSN o lesích

IPF a IFF přijaly během své existence na 280 návrhů zaměřených na udržitelné obhospodařování, ochranu a udržitelný rozvoj všech typů lesů, včetně návrhů praktických opatření na úrovni regionální a jednotlivých států. Výsledným návrhem na úrovni mezinárodní bylo v r. 2000 vytvoření Fóra OSN o lesích (UNFF), jakožto každoročního fóra pro vrcholné mezinárodní diskuse, založené na Několikaletém pracovním programu (MYPOW) a Plánu akcí (PoA), tj. dokumentech, přijatých na prvním zasedání UNFF v červnu 2001. Během svého pětiletého mandátu se mělo UNFF zaměřit na mezinárodní úrovni na zajišťování plnění smluv zaměřených na lesy, koordinaci politických i programových rozhodnutí a závazků, podporu mezinárodní spolupráce při obhospodařování a ochraně lesů, na přenos vhodných technologií a zajištění financí pro udržitelný rozvoj lesů (na základě doporučení IPF a IFF) a do r. 2005 předložit návrh na zajištění ochrany a řízení všech typů lesů.

Druhé zasedání UNFF se uskutečnilo v březnu 2002 v New Yorku a bylo zaměřeno především na otázky odlesňování a degradace lesů, ochranu jedinečných a nejvíce ohrožených lesních ekosystémů, na opatření pro zlepšení degradovaných půd a strategie ochrany lesů v zemích s nízkou lesnatostí. Třetí zasedání UNFF se uskutečnilo ve dnech 26. 5. – 6. 6. 2003 v Ženevě a věnovalo se především ekonomickému aspektu lesnictví, zdravotnímu stavu a produktivitě lesů a uchování dostatečné lesnatosti na zeměkouli pro zajištění současných i budoucích požadavků na les.

Jak dál v ochraně lesů

V posledních letech je v důsledku složitých jednání o mezinárodním právním nástroji o ochraně lesů diskutována možnost využití stávajících mezinárodních úmluv. Z nich se lesů dotýká především Úmluva o biologické rozmanitosti, dále Úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC) a její Kjótský protokol, a Úmluva o boji proti desertifikaci (CCD). V návaznosti na UNFCCC se jedná především o úlohu lesů při vázání CO₂, s čímž souvisí otázky zalesňování nelesních půd, obnova lesních porostů, nežádoucí odlesňování,

změny ve využití půdy apod. Na jednáních Úmluvy o biologické rozmanitosti proto zazněly výzvy ke koordinaci činností mezi CBD a UNFCCC, včetně Kjótského protokolu, především ve smyslu zohlednění zájmů ochrany biodiverzity v opatřeních a strategiích přijímaných UNFCCC. Na žádost CBD vypracovali experti zapojení v Mezivládním panelu o klimatické změně (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC) na počátku r. 2002 zprávu o vztahu klimatické změny a biologické rozmanitosti (IPCC Technical Paper on Climate Change and Biodiversity), která shrnuje nejnovější poznatky vývoje změny klimatu, jeho dopadu na různé ekosystémy a vliv opatření ke snižování následků změny klimatu na biologickou rozmanitost. V rámci CBD byla rovněž ustavena skupina expertů pro řešení vztahu biodiverzity a klimatických změn, jejíž činnost vyústila ve vypracování zprávy o této problematice (v r. 2003).

Lesy a Úmluva o biologické rozmanitosti

Lesy se staly předmětem zvláštního bodu jednání na čtvrtém zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (Bratislava, květen 1998), kde bylo přijato rozhodnutí o biologické rozmanitosti lesů (Decision IV/7) a příslušný pracovní program. Na tato ujednání a návrhy opatření pak navázalo sedmé zasedání Poradního orgánu pro vědecké, technické a technologické záležitosti Úmluvy (SBSTTA – Montreal, listopad 2001), které vypracovalo návrh na rozšířený pracovní program. Vzhledem k jeho značnému rozsahu byly otázky jeho tematického utřídění, vytyčení priorit, konkretizace akcí i jejich časového upřesnění, společně s potřebou spolupráce s UNFF a dalšími organizacemi zabývajícími se lesy, zařazeny mezi nejdůležitější body jednání šestého zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (Haag, duben 2002). Zde byla diskuse vedena zejména ohledně priorit (mezinárodní versus jednotlivých států), financování ochrany původních lesů v rozvojových zemích (dialog Sever – Jih, pozice EU a Brazílie), vztahu Úmluvy o biologické rozmanitosti a Fóra OSN o lesích (UNFF) a jejich budoucí spolupráce. Zasedání přijalo rozšířený plán činnosti na ochranu a udržitelné využívání lesů, s možností určení priorit dle podmínek jednotlivých států, jakož i provázanost regionálních a mezinárodních aktivit a spolupráce. Ochrana lesní biodiverzity se stala též klíčovým tématem diskuse při ministerském kulatém stole, při němž byl diskutován především program činnosti zaměřený na lesy v rámci Úmluvy, zajištění jeho plnění, záležitosti ilegální těžby a obchodu, hodnocení mimoprodukčních funkcí lesů. Závěrečná ministerská deklarace pak ve vztahu k lesům vyzývá k zastavení odlesňování a zajištění udržitelného využívání zdrojů dřeva i dalších produktů, které lesy poskytují, a k plnění dohodnutého rozšířeného Plánu činnosti zaměřeného na všechny typy lesů.

Významná je v oblasti lesů činnost FAO, rozvíjená především prostřednictvím Výboru pro lesnictví. Ten se sešel na svém šestnáctém zasedání v Římě ve dnech 10. 3. – 14. 3. 2003, kde projednával zprávu o stavu lesů ve světě (2003), úlohu Výboru při naplňování návrhů IPF a IFF, národní lesnické programy

a plnění závěrů ze Světového summitu o udržitelném rozvoji jejich prostřednictvím.

Světový lesnický kongres

K vrcholným jednáním o lesích na mezinárodní úrovni a s mnohaletou tradicí patří Světový lesnický kongres (World Forestry Congress – WFC). První se konal již v r. 1926 v Římě. Další se sešel v Budapešti v r. 1936 (doporučil ustavit mezinárodní výbor pro organizování kongresů a sledování přijatých závazků), třetí v Helsinkách v r. 1949 (doporučil zaměření na tropické lesy), čtvrtý v severoindickém Dehra Dunu v r. 1954 (zabýval se významem lesů pro hospodářský rozvoj), pátý v Seattlu, USA, 1960 (zaměřil se na multifunkční význam lesů), šestý v Madridu, Španělsko, 1966 (posuzoval úlohu lesů ve světovém hospodářském rozvoji), sedmý v Buenos Aires, Argentina, 1972 (projednával význam lesů pro sociálně-ekonomický rozvoj), osmý v indonéské Jakartě, 1978 (pojednával o požadavcích společnosti na lesy, jejich významu v sociálně-ekonomické oblasti, zejména ve venkovských oblastech), devátý v Mexico City, 1985 (zdůraznil potřebu ochrany a rozvoje lesních zdrojů). Desátý, jubilejní kongres se konal v r. 1991 v Paříži a pojednával o významu lesů jakožto dědictví a jejich významu pro budoucnost lidstva. Jedenáctý v tureckém městě Antalya v r. 1997 se zaměřil na význam lesů pro udržitelný rozvoj v 21. století v návaznosti na devatenácté Zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN (UNGASS; mj. téma biologická rozmanitost lesů a jejich zachování jakožto přírodního dědictví; tzv. Deklarace z Antalye vyzvala mj. k udržitelnému obhospodařování lesů).

Lesy – zdroj života

Poslední XII. kongres se uskutečnil 21. – 28. září 2003 v Quebec City, Kanada, s hlavním tématem „Lesy – zdroj života“, z čehož vyplývá i jeho hlavní zaměření na význam lesů pro lidskou společnost. Tento význam byl diskutován z různých aspektů. Závěrečné prohlášení shrnulo hlavní myšlenky a projednávaná témata. Především vytyčilo předpoklady pro úspěšnost dalšího vývoje, k nimž patří odpovídající politické závazky a finanční podpora, samostatný lesnický resort a jeho spolupráce a provázanost s dalšími resorty, efektivní mezinárodní spolupráce, využívání vědeckých poznatků a informací, komplexnost řešení problémů, uznání a využívání znalostí domorodých obyvatel a místních komunit, řádné obhospodařování lesů a péče o stromy ve vazbě na osídlení, v kombinaci se zemědělským obhospodařováním a s uznáním mimoprodukčních funkcí lesa. Tomu musí odpovídat přijímaná politická rozhodnutí, strategie a praktická opatření. Zdůrazněna byla provázanost s dalšími mezinárodními cíli a závazky.

Obecně je z celosvětového hlediska prosazována v oblasti obhospodařování a ochrany lesů především ochrana původních a přirozených lesů, bez většího ovlivnění činností člověka. Jedná se nejenom o deštné pralesy, ale i o lesní komplexy na Sibiři, v severní Evropě a Severní Americe. Jejich rozloha se zmenšuje alarmujícím způsobem a dle odhadů jich zůstalo zachováno pouze kolem 20 %. Významně se do akcí na jejich záchranu zapojují nevládní organizace, v čele s Greenpeace.

Lesy v Evropě

Na evropském kontinentu vzrůstá význam především mimoprodukčních funkcí lesa a jeho význam při zachování krajinného rázu. Vzhledem ke změnám v obhospodařování rozloha lesů v Evropě celkově, na rozdíl od celosvětových trendů, narůstá. Důležitou otázkou je dosažení žádoucího zastoupení dřevin, blížící se původní či přirozené skladbě.

Z mezinárodních jednání se v evropském kontextu staly významnými ministerské konference na ochranu lesů (MCPFE) (Štrasburk 1990, Helsinky 1993, Lisabon 1998), na nichž byly přijaty rezoluce na ochranu a udržitelné obhospodařování lesů, včetně zohlednění sociálně-ekonomických aspektů. Na lesní ekosystémy je svou specifickou částí i v kontextu dalších činností zaměřena Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti (PEBLDS), zaštiťovaná společně Radou Evropy a Evropskou kanceláří Programu OSN pro životní prostředí (UNEP). Pro čtvrtou ministerskou konferenci o ochraně lesů v Evropě (Vídeň, 28. – 30. dubna 2003) byly sekretariátem PEBLDS a kontaktní skupinou MCPFE zpracovány rámcové zásady spolupráce mezi ministerskými konferencemi na ochranu lesů a konferencemi EHK „Životní prostředí pro Evropu“ (Dobříš 1991, Lucern 1993, Sofia 1995, Aarhus 1998, pátá Kyjev, květen 2003).

Další důležitý dokument na evropské úrovni představuje Lesnická strategie EU. Mezi evropské priority patří zařazení ochrany a udržitelného obhospodařování lesů do strategických dokumentů a plánů dalších resortů, snižování a odstraňování příčin negativních dopadů na lesní ekosystémy, včetně opatření proti nezákonné těžbě, obnova původních lesních ekosystémů, podpora přirozené obnovy a využívání původních druhů dřevin při umělé obnově a zalesňování, vytvoření kritérií a indikátorů udržitelného obhospodařování lesů.

*Ing. Milena Roudná, CSc.,
odbor globálních vztahů MŽP*

Rozvoj a charakteristika legislativy životního prostředí ve Francii

Nikdo, kdo se zajímá o ochranu životního prostředí v Evropě, nemůže vynechat zemi tak velikou a významnou v tomto oboru, jako je Francie. Tato země západní Evropy, která se rozkládá od středomořského a atlantského pobřeží na jihu a na západě až k alpským vrcholům a hlubokým lesním porostům kolem Rýna, je pozoruhodná nejen různorodostí krajiny, ale i způsobem, jakým toto své bohatství spravuje.

Francie, která společně se Spolkovou republikou Německo tvoří zakládající dvojici Evropských společenství, má totiž velmi rozvinutý systém ochrany přírody a byla jednou z prvních evropských zemí, která se začala blíže zajímat o problematiku životního prostředí. V zájmu přiblížení tohoto jedinečného legislativního a institucionálního systému je nutné se nejprve seznámit s historickým vývojem environmentální problematiky ve Francii a v Evropě všeobecně. Nadále je nezbytné poukázat na některá národní specifika v procesu prosazování principů ochrany přírody v legislativě, ale i jinde ve společnosti. Nakonec je vhodné připomenout nedávné zásadní inovace a změny tohoto systému, díky kterým se francouzský legislativní systém ochrany životního prostředí stal nejpevnějším pilířem udržitelného rozvoje ve Francii a příkladem pro své evropské sousedy a partnery.

Začátky ochrany životního prostředí ve Francii

První legislativní náznak ochrany životního prostředí můžeme zaznamenat již v roce 1669, kdy francouzský král vydal nařízení o ochraně vod a lesů, omezující jejich používání a zakazující pytláčení. Toto nařízení ještě ale není pravým případem environmentální legislativy, zejména proto, že koncept životního prostředí vznikl až mnohem později, v polovině 20. století. Přesto je zajímavé ho zmínit, jelikož symbolizuje způsob přístupu k environmentální tématice, který je pro Francii typický.

Ve Francii totiž tlaky podporující vytvoření systému ochrany přírody a zvláště pak vytváření chráněných zón a parků, jakož i ochrana některých druhů, často přicházely například z řad loveckých sdružení, která byla a jsou na francouzském venkově velice vlivná. Jedná se tedy o přístup vcelku antropocentrický, který ochraňuje ohrožené aspekty životního prostředí tak, aby ho člověk mohl lépe a déle využívat. Postoj dnešního ekologického aktivisty a známého bojovníka proti geneticky modifikovaným organismům José Bového je poznamenán stejným praktickým a antropocentrickým pohledem na věc. V tomto ohledu se Francie liší například od Spojených států amerických, kde takzvaný „Sierra Club“ propagoval začátkem 20. století ochranu přírody a životního prostředí jako samostatných hodnot.

Pravé a již vcelku odborné začátky environmentálních hnutí či opatření ve Francii se ale datují teprve od 60. let 20. století. S postupem vědeckých znalostí o atmosféře a klimatu se do veřejných debat a do čím dál tím obsažnějších a mocnějších masmédií dostá-

vají alarmující zprávy o zhoršující se kvalitě životního prostředí. Pamatujeme, že v té době v zemi roste dostupnost televizních přijímačů. Mluví se o ozonové díře, o znečištění ovzduší, ale zejména o prvních velkých průmyslových nehodách a katastrofách. Po ztroskotání supertankeru Torrey-Canyon u Cornwallu a úniku 12 000 tun ropy do moře televize poprvé ukazuje ptáky se slepenými křídly a udušené ryby. Znečištění zasahuje i francouzské břehy. V přímé návaznosti na tlak veřejnosti, ohromené zprávami z médií i vlastní nepříjemnou zkušeností, jsou schvalovány první environmentální zákony a přijímána první opravdu ekologická opatření. V roce 1961 je to zákon o boji proti znečištění ovzduší a zápachu a o tři roky později, v roce 1964, zákon o boji proti znečišťování vod.

Za zvláštní zmínku v historickém vývoji environmentálního povědomí a environmentálních hnutí ve Francii stojí také rok 1968 a květnová série studentských a odborových protestů. „Mai 68“, jak se tato doba běžně označuje, nebyl sice žádnou přesně vymezenou revolucí s předurčenými cíli a už vůbec se tehdy nejednalo o revoluci ekologickou. Nicméně tyto dlouhodobé a masivní protesty otřásl zavedeným politickým i společenským systémem natolik, že vytvořily prostor a podmínky pro pochopení a přijetí takových nových a do té doby dosti přehlížených témat, jako bylo životní prostředí a nutnost jeho ochrany.

Rozvoj a rozšíření účinnosti environmentální legislativy

Druhá zásadní etapa ve strukturování systému environmentální legislativy ve Francii jsou 70. léta. Po roce 1968 se životní prostředí pomalu stává tématem rozhovorů nejen na národní, ale také na mezinárodní úrovni. První mezinárodní konference na toto téma ve Stockholmu pod záštitou Organizace spojených národů odhaluje nutnost spolupráce a solidarity v otázkách, které přesahují hranice jednotlivých států. Poprvé se životní prostředí ukazuje jako globální problém. Tento fakt a stejně tak i překvapivé a stále více mediálně přetřásané nehody chemických zařízení, nehody tankerů nebo nukleárních stanic (např. Three Mile Island v roce 1979) nalézají odezvu u veřejnosti. V celém demokratickém světě a taktéž ve Francii tyto události přímo posilují ekologická hnutí a přinášejí s sebou progresivní usměrňování zejména průmyslových aktivit díky environmentálním zákonům, nařízením a vyhláškám. Charakteristikou té doby – a to nejen ve Francii – je nejednotnost

právního systému ochrany životního prostředí a utilitaristické řešení nejpálčivějších otázek jednorázovými a „opravnými“ prostředky. Přesto se jedná o dobu největšího rozvoje francouzské environmentální legislativy.

Na vládní úrovni je možno konstatovat rodící se snahu o vytvoření systému nařízení na ochranu přírody. Nejdůležitějším zákonem z této doby zůstává **„Zákon z 19. července 1976 o lokalitách zvláště určených k ochraně životního prostředí“**, který podřizuje jakoukoli novou aktivitu v lokalitě předběžnému povolení. Žádost o toto povolení musí zahrnovat studii environmentálních dopadů a rizik. Tento zákon bude později doplněn **„Zákonem z 12. července 1983 (zákon Bouchardeau) o demokratizaci veřejných průzkumů a ochraně životního prostředí“**. Tato relativně přísná legislativa, obsahující možnost těžkých finančních postihů, celkově změnila situaci a také podnikatelské prostředí ve Francii.

Z tohoto důvodu tedy ve stejné době začíná životní prostředí pronikat do soukromého sektoru. Firmy, omezené ve své aktivitě, se pokoušejí zahrnout životní prostředí do svých ekonomických počtů. Francouzské ropné společnosti Elf Aquitaine nebo Total jsou proto mezi prvními na světě, které se pokusily využít pozitivní ekologickou „image“ v reklamě. Úspěch tohoto snažení potvrzuje mimo jiné i fakt, že do konce roku 1986 více než polovina ze sta větších francouzských podniků měla ve své struktuře oddělení zabývající se výhradně životním prostředím, která vydávala vlastní vnitřní směrnice a kodexy zaměřené na ochranu životního prostředí.

Paradoxem ovšem je, že přes tyto jednoznačné úspěchy environmentálních idejí ve Francii v roce 1974 vzniká ambiciózní program rozvoje atomové energie, který má zemi pomoci znovu nabýt energetickou nezávislost. Jedná se o vládní reakci na první radikální zvýšení cen ropy na světovém trhu z roku 1973.

Za cílem udržitelného rozvoje

Tento základ environmentální legislativy byl postupně dále rozvíjen a doplňován v 80. a 90. letech 20. století. Velké katastrofy typu Černobyl nebo Exxon Valdez měly zásluhu na tom, že ve druhé polovině osmdesátých let široká veřejnost začala vyžadovat více informací o problematice životního prostředí a průmyslových rizicích. V té samé době se také začalo celosvětově více hovořit o globálních otázkách. Témata, jakými jsou například poškození ozonové vrstvy, ničení amazonských pralesů, kyselé deště a v neposlední řadě také skleníkový efekt, poukázala na nutnost dlouhodobé a mezinárodně koordinované strategie ochrany životního prostředí. Přinesla také poznání, že životní prostředí je neoddelitelnou součástí všech lidských aktivit a je nutno ho zahrnout do řízení všech resortů. Světový summit v Riu de Janeiru v roce 1992 určil nový směr ochrany životního prostředí na mezinárodní, ale i na národní úrovni. Francie a francouzští experti hráli v tomto procesu vedoucí úlohu, vyžadující věnování větší pozornosti sociálním tématům.

Vývoj francouzské národní legislativy od té doby ukazuje, že snaha o „udržitelnost“ proniká pomalu

i do zákonů a nařízení spravující sféry ekonomickou a sociální. Ideje a principy předložené během mezinárodních diskusí a expertních schůzek si začínají nacházet cestu do právních systémů jednotlivých zemí. I ve Francii pomalu, ale jistě zdomácní koncept environmentálních auditů, daňový princip finanční odpovědnosti znečišťovatele, daňové výhody podporující odstraňování znečištění atd.

Francie také v této době vsadila na kartu vývoje a vědeckého výzkumu. Mnoho státních, ale i soukromých vědeckých institucí a univerzit se začalo zabývat otázkami životního prostředí, vývojem způsobů čistší produkce a způsoby měření environmentálních indikátorů. Díky svému různorodému terénu i mnoha zámořským teritoriím, která představují bohaté zdroje informací a vědeckých poznatků, měla Francie možnost se během 90. let stát jednou z vedoucích zemí ve světovém žebříčku environmentálního výzkumu. Tohoto cíle dosáhla. Francouzská odbornost je dnes zvláště ceněna v oborech správy vod (způsoby čištění, ochrana zdrojů atd.) a nakládání s odpady. Není divu, že největší firmy v těchto odvětvích jsou firmy původně francouzské (nyní často nadnárodní), např. Vivendi Water nebo Lyonnaise des Eaux.

Je nutno podotknout, že ve Francii se souběžně s krizí sociálního státu začalo rozvíjet veřejno-soukromé partnerství. V tomto kontextu byly otázky životního prostředí a udržitelného rozvoje ideální pro rozvoj společných iniciativ a nalezení způsobu produktivního soužití v systému, který upustil od přílišného vládního paternalismu 60. a 70. let a který uměl povýšit soukromé společnosti a firmy na plnohodnotné aktéry občanské společnosti státu. Tímto směrem k integrované správě všech třech pilířů udržitelného rozvoje se ubírala i moderní legislativa.

Snaha o sjednocení a ústavní zakotvení systému

V polovině 90. let ve Francii existovala již relativně rozvinutá síť zákonů a nařízení, která měla za úkol chránit životní prostředí nebo způsob jeho ochrany blíže určovat. Bohužel, tento systém byl značně nesusrovnalý. Do té doby byly zákony převážně vytvářeny s ohledem na okamžitou potřebu a jednotlivě pro každé odvětví.

Této nepřehledné situaci se rozhodla čelit tehdejší ministryně životního prostředí Corinne Lepage, která v roce 1995 prosadila přijetí **Zákoníku životního prostředí** („Code de l'environnement“), který shromažďuje všechnu existující legislativu do jednoho celku. Tento zákoník udává řád environmentální legislativy a třídí zákony a součásti zákonů podle obsahu a právní formy. Tato první zásadní snaha o sjednocení legislativy životního prostředí ve Francii ukázala nedostatky a opomenutí a stala se vodítkem pro další práci francouzských zákonodárců i ministerstev v budoucích letech. Zákoník byl postupně doplněn i o všeobecné principy a základy ochrany životního prostředí ve Francii.

Dalším milníkem v tomto směru je rok 2003. Shodně s úmyslem, oznámeným francouzským prezidentem Jacquesem Chiracem na Světovém sum-

mitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu, byl Meziresortním výborem pro udržitelný rozvoj vypracován text **Národní strategie udržitelného rozvoje** (NSUR). Text NSUR vyzdvihuje priority udržitelného rozvoje, určuje směr, kterým by se měla ubírat legislativa a praxe (nejen) v oboru ochrany životního prostředí ve Francii v dalších několika letech a potvrzuje odhodlání francouzské vlády dále aktivně vést mezinárodní debatu v těchto otázkách. Text se znovu vrací k takovým tématům, jako jsou nutnost vytvoření mezinárodní organizace životního prostředí (nejlépe rozšířením pravomocí existujícího Programu OSN pro životní prostředí – UNEP), vytvoření systému udržitelného rozvoje založeném na respektování lidských práv a mimo jiné také podpora mechanismu takzvaného „spravedlivého obchodu“ (commerce équitable neboli fair trade). NSUR byla přijata na zasedání vlády 3. června 2003 u příležitosti francouzského Týdne udržitelného rozvoje (2. – 8. června 2003).

V souvislosti s touto iniciativou byla uzavřena další kapitola upevňování a sjednocování environmentální legislativy ve Francii. Dne 25. června 2003 byla přijata radou ministrů francouzské vlády **Charta životního prostředí**, která bude součástí navrhovaných ústavních změn plánovaných na podzim roku 2003. Tato charta životního prostředí by měla mít stejnou právní závaznost jako ekonomická a sociální práva zakotvená v Preambuli ústavy z roku 1946, která je součástí ústavy dnešní (z roku 1958). Jedná se o doplnění nejdůležitějších ústavních textů Francouzské republiky o principy ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje. Francie tímto krokem zahajuje novou etapu v národní smlouvě mezi republikou a jejími občany, kterým tímto přisuzuje nová práva, ale také nové povinnosti v ochraně společného bohatství životního prostředí. Ústavní validací pravidel, jako jsou princip odpovědnosti znečišťovatele, princip opatrnosti a princip prevence, nebo zplnohodnotněním mezinárodních smluvních závazků, jako je tomu v případě práva na informace a účasti veřejnosti v oblasti životního prostředí, by se Francie dostala mezi země s nejpřísnějším systémem environmentální legislativy na světě. Změna ústavy ovšem ještě musí projít diskusí v Parlamentu a být následně schválena buď oběma komorami, nebo celonárodním referendem. Přijata by měla být, podle francouzského ministerstva ekologie a udržitelného

rozvoje, v nejbližší době. Francie doufá, že přijetí této Charty bude příkladem a že inspiruje zákonodárce k posílení environmentální legislativy i v jiných zemích a zejména u jejích evropských partnerů, v zájmu vytvoření světové správy (gouvernance) životního prostředí.

Z tohoto vývoje, od prvotního povrchního zájmu o problematiku životního prostředí, přes aktivní snahu a namátkovou tvorbu environmentálních zákonů a nařízení až k přechodu na úplnější témata udržitelného rozvoje a následné upevňování a posilování celého systému, je patrný velký zájem Francie na této otázce. Po skončení druhé světové války se tato země snaží pokračovat ve své politice „velkého národa“. V situaci, kde vedle partnerů, jako jsou Německo, Spojené státy americké nebo Velká Británie, přichází o prvenství vojenské a ekonomické, je to ovšem velmi těžké. Využívajíc svého privilegovaného postavení jak v Organizaci spojených národů, tak i v dialogu Severu a Jihu, a také své klíčové pozice spoluzakladatele Evropských společenství, nachází tedy Francie v životním prostředí a udržitelném rozvoji vhodné a více méně nekonfliktní priority své mezinárodní politiky.

Zdeňka Dobiášová,
Kancelář česko-francouzské spolupráce
v oblasti životního prostředí,
odbor Evropské unie MŽP

Bibliografie

- „L'environnement en France“, Institut français de l'environnement, dir. Thierry Lavoux et Cécile Rechantin, La Découverte, Paris 1998
- „Dossier d'information / Préparation de la Charte de l'environnement“, Le ministère de l'écologie et du développement durable, Paris 2003
- „Rapport de la commission Coppens (Volume1) / Préparation de la Charte de l'environnement“, Le ministère de l'écologie et du développement durable, Paris 2003
- Stratégie nationale de développement durable, Comité interministériel pour le développement durable, Le ministère de l'écologie et du développement durable et Secrétariat d'Etat au développement durable, Paris 2003
- www.environnement.gouv.fr
- www.france.diplomatie.fr/environnement/

Spalovna Azalys v Carrières-sous-Poissy u Paříže je jednou z nejmodernějších ve Francii. Foto: J. Plamínková

Kaňon řeky Ardèche v jižní Francii

Čínský drak a životní prostředí

Ekonomika Číny stoupá tempem, které nemá ve světě obdoby: už dvě desetky let činí roční přírůstek HDP neuvěřitelných 8 %! Hrubý domácí produkt Číny se vyšplhal na 55 % HDP USA (to je čtyřikrát více než má Rusko). V polovině 90. let se Říše středu stala druhou největší ekonomikou světa po USA. Podle některých ekonomů by se do 50 let mohla stát vůbec největší...

Auta a mrakodrapy

Změny jsou nejvíce patrné ve velkých městech. Po čtrnácti letech jsem přijela do Kchun-mingu, hlavního města provincie Jün-nan. Před lety mi učaroval svým poklidem, dřevěnými domky s ozdobným vyřezáváním, babičkami upíjejícími čaj na mrňavých židličkách či řekou, u níž se dalo posedět v některé z hospůdek a pozorovat, jak v ní místní perou zeleninu, myjí se, tečou do ní splašky... Při návratu jsem už v letadle nabyla dojmu, že letím špatným směrem – ten obrovský „downtown“ s mrakodrapy tam přece nebyl! Nebyl, a teď je. Místo malých domků se objevily mrakodrapy pro firmy a mnohopatrové paneláky pro lidi. Řeku spoutala vysoká navigace a není k ní žádný přístup, hospůdky jsou fuč, vše je mrtvé. Babičky zmizely také, sedí v panelácích. Na místě zůstal jen místní buddhistický chrám.

Pro představu: je to asi stejné, jako kdybyste se vrátili po pár letech do Prahy a na svém místě našli jen Pražský hrad a Staroměstské náměstí obklopené mrakodrapy. Barokní paláce i secesní stavby by zmizely, místo křivolakých uliček by se objevily široké bulváry a kolem města by bylo vybudováno několik obchvatů pro stále rostoucí počet aut. Tak to je Čína.

Peking stačil během pár let vybudovat už čtyři obchvaty – a nejsou to žádní troškaři, okružní silnice jsou až desetiproudé. Čína není demokratický stát, proto je tam stavění velice jednoduché – žádné hodnocení vlivů na životní prostředí, žádná odvolávání občanských sdružení, žádné majetkové spory. Staví se rychle a efektivně. Výsledkem je, že ani velká města dosud nezažívají kolaps dopravy známý z jiných míst Asie), a to přesto, že automobilizace se rozvíjí přímo úměrně s růstem bohatství zdejších lidí – tedy rychle.

Zábory půdy pro automobilismus jsou samozřejmě enormní. Aby bylo možné ve městech nahradit úbytek pozemků, bourají se velkoplošně staré tradiční čtvrtě přízemních domků, v nichž žili lidé v široké sousedské pospolitosti. Místo toho se stěhují do sídlišť, vedle nichž pražské Jižní Město vypadá jako architektonický zázrak. Díky překotnému stavění, bourání a přestavování žijí lidé ve velkoměstech často bez zeleně, v prachu a špíně. Nové domy naproti tomu poskytují vyšší hygienický standard bydlení (byty mají koupelnu, WC a kuchyň, zatímco ve starých domech bývaly suché záchody společné pro celou čtvrť a koupelny a kuchyně chyběly vůbec).

Touha po energii

Na tak prudký rozvoj je samozřejmě zapotřebí nemalé množství energie. Tradičně Čína spoléhala především na svá ložiska černého uhlí, v posledních letech se ale rozhodla vsadit na vodní energii výstavbou obrovské hydroelektrárny na řece Jang-c' -fiang. Mnoha lidem se to nelíbí – vždyť voda už začala zatápět jeden z turistických klenotů země – Tři soutěsky, navíc se kvůli přehradě muselo vystěhovat více než 1,2 milionu lidí

a zničí se unikátní ekosystémy v povodí. Stěhování tak obrovského počtu lidí v hornaté krajině s velmi strmými kopci nutně znamená obrovské zásahy do okolního prostředí, odlesňováním počínaje a vznikem nových polí, silnic, vesnic a měst na svazích konče.

Čínské úřady ovšem argumentují, že někde energii brát musí. „Když postavíme novou uhelnou elektrárnu, křičíte, že přispíváme ke skleníkovému efektu. U jaderných se bojíte nového Černobylu a u hydroelektrárny vám vadí škody na přírodě. Naše produkce energie na obyvatele je ale nesrovnatelně nižší než v USA či v Evropě a na rozvoj máme stejný nárok jako vy. Nechejte nás proto laskavě na pokoji,“ tak lze zhruba shrnout názor čínských představitelů na obavy západních zemí. Na názory místních lidí se nikdo neptá, ti se prostě přesunou podle potřeby.

Přehrada se začala napouštět loni v červnu, kompletně dokončena má být v roce 2009. S výkonem 18 200 MW půjde o největší elektrárnu na světě (jako devět Temelínů). Voda zatopí na 2000 archeologických nalezišť, v nichž je ukryta velká část čínské historie. Kulturní škody jsou naprosto nevyčíslitelné. A ekologické? Pod vodu se dostanou kontaminované areály mnoha továren, kanalizační sítě ze zanikajících měst, desetitisíce suchých záchodů, těžko vyčíslitelná množství komunálního odpadu, čerpací stanice i hřbitovy. Ekologové navíc namítají, že řeka nese miliony tun zeminy, které přehradu v relativně krátké době zanesou. Přehrada by měla kromě energie zlepšit splavnost řeky a zabránit záplavám, které bývají na Jang-c' mimořádně ničivé.

Odlesňování ...a zase zalesňování

Největší lesní komplexy v Číně leží na svazích Tibetské náhorní plošiny. Jedete-li po některé z cest vzhůru na planinu, nemůžete si nevšimnout nákladáků odvázejících z hor dolů tisíce a tisíce kmenů. Ekologové upozorňují na zcela jasné souvislosti mezi odlesňováním svahů Himálaje, Kun-lunu a dalších pohoří a obrovskými záplavami, které zemi často sužují. Káci se kvůli dřevu i kvůli získávání orné půdy. Holé kopce nestačí při prudkých deštích vsáknout vláhu, ta pak steče do koryt a valí se krajinou... V okolí Pekingu a dalších velkých měst vláda proti odlesňování bojuje, jak se dá. Čas od času se např. zahájí kampaň za vysazování stromů a vytvoření zeleného pásu kolem města, ale tyto snahy zatím nejsou příliš úspěšné. Poušť Gobi se každoročně přibližuje k Pekingu o několik kilometrů a během prашných bouří hlavně na jaře se ve městě skoro nedá dýchat. Odlesňování a desertifikace zatím na plné čáře vedou... Stoupá počet a intenzita prашných bouří i škody, které každoročně způsobují. Příčiny jsou přitom jasné: přetížení ekosystémů nadměrnou pastvou, nadměrným pěstováním plodin, eroze půdy, špatné hospodaření s vodními zdroji. Čínský drak tak sice stále stoupá vzhůru, ale občas se přitom pěkně dusí.

Jana Plamínková

Aarhuská úmluva v praxi aneb „kde jsi, angažovaná veřejnost?“

Ministerstvo životního prostředí léta bojuje za právo veřejnosti na informace, na aktivní účasti na rozhodování a na právní ochraně veřejnosti před nesprávnými postupy orgánů státní správy. Ustanovení o účasti veřejnosti, obsažená v zákonech č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, a č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, navázala na federální zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, a předběhla aplikaci ustanovení Aarhuské úmluvy v zemích Evropy i Ústavě ČR a v jiných právních předpisech o mnoho let. Tuto zásluhu mu již nikdy nebude možné upřít.

Dalším posílením jsou samozřejmě zákony o přístupu k informacím obecně a k informacím v oblasti životního prostředí.

MŽP zůstalo samo

Tím více překvapí, jak laxně a nedostatečně takto získané pravomoci využívá veřejnost a dokonce i environmentální nevládní hnutí, mohou-li svým hlasem podpořit zájmy na ochraně životního prostředí, hájené příslušným ministerstvem. Pro příklady není v poslední době třeba chodit daleko.

Novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, implementující ustanovení potřebná pro ochranu území zařazených do sítě chráněných území ochrany přírody v programu NATURA 2000, byla Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky smetena ze stolu za netečné reakce veřejnosti i environmentálních hnutí. Nebýt novinářů, nikdo neupozornil na reálné nebezpečí, že nepřijetí příslušné legislativy nás může připravit o desítky miliard euro z fondů EU na koncepci a záměry, ucházející se o jejich podporu, neprokáže-li se soulad s NATUROU 2000. Přitom argumenty odpůrců přijetí byly slušně řečeno buď „nezasvěcené“ do obsahu navrhované novely nebo dokonce ne lobbyistické, ale „klientelistské“, motivované ziskovými skupinovými zájmy, nikoliv zájmy veřejnými, jak by se slušelo na Parlament. Kde byla environmentální hnutí a jejich hlas? O žádném nevím. Zůstalo v tom MŽP, jeho výkonné organizace a pár poslanců samo.

Deformační návrh

Novela zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, implementující mimo jiné i Směrnici EU 2001/42/ES o posuzování vlivů některých koncepcí a plánů na životní prostředí, byla hrubě deformována návrhem Ministerstva průmyslu a obchodu o doplnění o § 10j, podle kterého si celostátní odvětvové koncepce mají z hlediska vlivů na životní prostředí posuzovat příslušné ústřední správní úřady samy. MŽP se mělo vyjadřovat jen v rámci vnějšího připomínkového řízení, jako ostatní úřady, pokud takové řízení vůbec proběhne (u materiálů předkládaných ke schválení vládě). I tento další pokus o „demontáž“ další důležité průřezové kompetence MŽP zůstal u veřejnosti a NGO's prakticky bez včasné odezvy. Tak tento nesmysl prošel Legislativní radou vlády i vládou a posléze se řešil obtížně a složitě v Poslanecké sněmovně PČR. Až na pár jednotlivců se proti nikdo neangažoval, ačkoliv důsledky schválení by byly do nebe volajícím

návratem před rok 1992, ne-li před rok 1990. Nikdo se proti tomu účinně neozval, ačkoliv šlo o útok mnohem závažnější, než kterým NGO's věnují často obrovské úsilí. To opravdu nedokážeme rozeznat, co je řádově důležitější, než jednotlivé „kauzy“ v území? Že jde o principy, vydobyté pracně začátkem 90. let, bez kterých se vracíme na úroveň „reálného socialismu“?

Excelentní hnutí DUHA

Poslední příklad je posuzování vlivů „Státní energetické koncepce“ Ministerstva průmyslu a obchodu na konci roku 2003. Kromě hnutí Jihočeské matky a excelentního stanoviska Hnutí Duha se MŽP dostalo podpory jen nepatrné hrstky environmentálně gramotných odborníků. Ani takové organizace, jako Společnost pro udržitelný rozvoj, které mají na energetiku samostatné odborné skupiny, se nezmohly v určené lhůtě na písemné konzistentní stanovisko, které by podpořilo zájmy ochrany životního prostředí. Stanovisko Hnutí Duha je naopak obšírné, konzistentní, odborně těžko zpochybnitelné, plné citací z jiných dokumentů včetně zahraničních, takže je zřejmé, že si na něm zpracovatelé dali záležet a mohlo být velmi výrazně využito i při formulování stanoviska MŽP. Přitom si ponechává dostatečný „odstup“ a nešetří ani MŽP, pokud se domnívá, že ne zcela dostalo svým povinností při obhajobě veřejných zájmů, tzn. není „servilní“, ale zůstává velmi objektivní. Je to však bohužel výjimka.

MŽP potřebuje angažovanou veřejnost

MŽP jako orgán státní správy nikdy nebude jen „prodlouženou rukou environmentálních hnutí“, ale ani „nezlobící“, nekritickou, ke všemu loajální součástí veřejné správy. K udržení potřebného odstupu od obou extrémů však je třeba, aby veřejnost svých kompetencí a možností účastnit se dění aktivně využívala a pomáhala chránit „vymoženosti“, vydobyté pro ni začátkem 90. let. Nebude-li tak činit, může se nadít toho, že se ocitne vlastní vinou a tlakem podnikatelských lobby za nějaký čas opět „mimo hru“ a ochrana životního prostředí na okraji veřejného zájmu. Toho bych se dožil velmi nerad, neboť si dobře pamatuji, jak obtížné bylo tuto pozici vydobýt a z vývoje v ostatní Evropě vidím, jak by takový vývoj byl proti směrům vývoje ve vyspělých demokraciích.

**Ing. arch. Martin Říha,
ředitel odboru SEA MŽP, člen STUŽ**

Potápěči a otužilci protestovali v mrazivé vodě proti ničení řek

Potápěči a otužilci protestují v ledové Vltavě proti výstavbě jezů na dolním Labi a proti vynětí části toku Vltavy a Labe z působnosti zákona o ochraně přírody a krajiny

Skupina otužilců a potápěčů vstoupila 10. prosince 2003 ráno do mrazivých vod Vltavy v Praze. Ve vodě, jejíž teplota se pohybovala těsně kolem bodu mrazu, napjali transparent s nápisem „Neberte nám Vltavu a Labe“. Společně se sdružením Arnika tak protestovali proti přijetí zákona, který by zmíněné dvě řeky svěřil zcela do rukou lodních dopravců. Protesty ovšem nebyly příliš platné, zákon totiž jen o pár dní později ve Sněmovně prošel.

„Lézt v prosinci do mrazivé vody není nic obvyklého ani rozumného. Společně s otužilci a potápěči jsme chtěli tímto činem poukázat na vážnost situace. Chtěli jsme tímto happeningem poslancům demonstrovat, že nám na našich řekách záleží,“ uvedl mluvčí Arniky Marek Jehlička.

„Osud řek nám není lhostejný. Jsme přesvědčeni, že by řeky měly patřit lidem a že bychom se k nim neměli chovat jen jako k vodním cestám. Proto jsme tady,“ uvedl čestný předseda I. plaveckého klubu otužilců Praha Vladimír Komárek.

„Nechceme „úpravu“ řek kvůli lodní nákladní dopravě za cenu poškození životního prostředí. Jsme přesvědčeni, že přirozená krajina a bohatá biodiverzita jsou největším kulturním bohatstvím, které lze jen těžko vyčíslit penězi. Jsme přesvědčeni, že neexistují ekonomické důvody pro stavbu nových jezů na dolním Labi. Jsme přesvědčeni, že novela je nástrojem, jak obejít skutečný zájem většiny lidí této země,“ uvedli ve svém společném prohlášení potápěči Dana Kubrychtová z klubu Trigger divers a Tomáš Kotouč z klubu Tethys Praha, kteří se happeningu přímo účastnili.

Poslanec Jaromír Schling (ČSSD) svým pozměňovacím návrhem k zákonu o vnitrozemské plavbě docílil, aby se na části toků Vltavy a Labe přestal vztahovat zákon o ochraně přírody a krajiny. Dopravci by se pak nemuseli tímto zákonem řídit a nemuseli by žádat o výjimky právě v těch případech, kdy by upravovali koryta řek v místech, kde protékají přírodní rezervací či chráněnou krajinnou oblastí.

Zástupci nevládních organizací vyzývali poslance, aby pro tento návrh nezvedli ruku. Podle rozboru Parlamentního institutu je totiž v přímém rozporu s evropskou legislativou. Arnika také předala zástupci ministerstva dopravy dopis, ve kterém vyzývá ministra Milana Šimonovského, aby změnil svůj dosavadní postoj a nepodpořil kontroverzní návrh. Aby zákon vstoupil v platnost, musel by jej schválit i Senát a podepsat prezident republiky.

(tisková zpráva Sdružení Arnika a Pla)